

Dio urbara koji sadrži opće odredbe počinje tek na listu 10 r, te ima četiri lista. Taj dio, tj. Hreljinski urbar u užem smislu riječi, preveli smo na hrvatski.

Napominjemo usput da se u istome Arhivu pod br. XV 25/D I 1 f (1) nalazi još jedan Hreljinski urbar sastavljen na osnovi ugovora hreljinskih podložnika s nadležnim vlastima od god. 1757. s tekstom na njemačkom i talijanskom jeziku. Tekst na talijanskom jeziku tako reći je identičan s tekstom Urbara iz 1700. god., ali su neke odredbe ispuštene. Kako bismo omogućili usporedbu obaju urbara, označili smo ispuštene odredbe sa znakom + pred odgovarajućom točkom Urbara od 1700. godine. Radi se o točkama 5, 6, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 25, 26, 27 i 50.³

2. U povijest kaštela i općine Hreljin ne možemo ovdje, dakako, ulaziti.⁴ Bit će dovoljno spomenuti da je Ugarska komora prodala konfiscirana zrinsko-frankapanska imanja 1692. god. s pristankom cara Leopolda Unutar-njo-austrijskoj komori u Gracu za 500.000 forinti.⁵ God. 1695. grof Ladislav Coronini postao je generalnim kapetanom imanja Komore u Vinodolu,⁶ pa

³ Nesumnjivo su u vezi s time precrtane u urbaru iz 1700. god. s dvije ili tri okomite crte odgovarajuće točke koje smo u tekstu naveli. Ipak, osim tih točaka kojih više nema u urbaru iz 1757. god., u urbaru iz 1700. god. precrtane su okomitom crtom još i točke 8, 9 i 10 (tj. odredbe o diobi ulova u gosposkijskim tune-rama) i 28 (tj. odredba o stražarima kaštela i njihovoj obvezi nošenja pisama do najbližeg mjesta) — očito zato što su i one prestale vrijediti.

⁴ V. o tome u prvom redu E. Laszowski, Gorski kotar i Vinodol, Zagreb 1923, 151—163, a također i 8—21 i 148—150. Vrlo vrijednih i korisnih podataka ima i u I. Erceg, Konfiskacija Zrinsko-frankopanskih imanja — Postanak i ukinuće Severinske županije u Hrvatskom primorju i Gorskom kotaru, Jadranski zbornik V, 1962, 36—81, osobito 40—41, 45—46, kao i isti, Kmetsko-feudalni odnosi... 289—348, osobito 300—304, a ponešto se može naći i u G. Kobler, Memorie per la storia della liburnica città di Fiume I, Fiume 1896, 226—228. Možda nije naodmet ovdje nadodati da začudo Laszowski nije koristio zanimljive podatke iz rada M. Kosa, Odnosaji među goričkim grofovima i hrvatskim plemstvom u srednjem vijeku, Vjesnik Kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljskog arkiva XIX, sv. 3 i 4, 1917, koji donose regeste iz XVI st. iz Drž. arkiva u Beču iz kojih je vidljivo da je krčki knez Ivan god. 1364. dao u zalog goričkim grofovima među ostalim Hreljin, Lič i Bakarac (das Schloss Krelyn vund das Dorff Licz vund den Zoll vunder demselben Schloss am Mer, genannt Bucharts), iz čega se vidi da su već sredinom XIV st. Hreljin, Lič i Bakarac činili jednu cjelinu, a to je ostalo tako još i nakon propasti Zrinskih i Frankopana 1671. godine. V npr. R. Modrić, Povijesni spomenici obitelji Zrinskih i Frankopana, vol. 1, Zagreb 1974, 326—330. Po našem mišljenju Hreljin se spominje i u ispravi od 7. srpnja 1421. kojom Fridrih Rath, devinski kapetan, obavještava Ramberta Walseea da su iz frankapanskih teritorija Vlasi (Morlaki) provalili do Kastva, opljačkali oko 2000 komada stoke i ubili šest osoba iz Kastva i tri iz Rijeke. U nejasnom tekstu (S. Gigante, Regesti e documenti relativi alle famiglie di Duino e di Walsee, »Fiume« XV—XVI, 1937—8, Fiume 1940, 75) spominje se i Chrelan: (...) i castuani e alcuni di S. Vito sono andati dal Chrelan che è il conte Nicolò. Takav prijevod nema smisla. Čini nam se da se htjelo reći ovo: Kastavci i neki iz Rijeke otišli su u Hreljin koji pripada knezu Nikoli. Očito su Kastavci i Riječani išli u onaj frankapanski kaštel odakle su po njihovu mišljenju krenuli Vlasi koji su ih opljačkali. Ako je tako, onda su Vlasi živjeli uz hreljinski kaštel već u prvoj polovici XV st., a očito i ranije, čime se potvrđuje mišljenje N. Klaića da su hreljinski Vlasi XVII st. već dulje vremena na tom području (N. Klaić, Vinodolsko društvo u početku XVII stoljeća, Vjesnik Histo-rijskih arhiva u Rijeci i Pazinu, XVII, 1972, 249).

⁵ V. osobito I. Erceg, Konfiskacija... 45 i d.

⁶ E. Laszowski, Gorski kotar i Vinodol, 146.

s tim u vezi stoje i razne akcije kojima je svrha utvrđivanje obveza vinodolskog pučanstva i što racionalnija gospodarska organizacija imanja. Tako je npr. 1698. god. od trsatskog samostana kupljen posjed Kotor s Belgradom za 15.000 forinti,⁷ a sastavljanje Hreljinskog urbara potječe nedugo vremena iza toga. To zaključujemo iz točke 6 Urbara koja spominje davanje u desetgodišnji zakup vinograda Luka nekom Giovanniju Battista Rossiju s početkom roka u 1698. godini. Tome treba dodati još nešto. Naime, iz točaka 11, 14, 17, 20 i 50 Hreljinskog urbara što ga objavljujemo proizlazi da su Hreljin, Drivenik, Grižane i Bribir bili povezani u neku cjelinu koja ih u neku ruku odvaja od ostalog Vinodola. Tako npr. prema t. 17 Urbara spomenuta četiri kaštela, zapravo podložnici u tim općinama, obavezni su dopremati i ugrađivati drvenu građu za bakaračko pristanište. S druge strane, u točkama 13 i 16 spominje se i Kraljevica. Tako npr. prema t. 13 Urbara hreljinski podložnici obvezani su da sijeno s dviju livada dopreme u Bakarac ili Kraljevicu. Konačno, upozoravamo i na točku 26 po kojoj su Hreljani zajedno s Bakranima obavezni dati konje za jahanje za razne potrebe gospoštije. Dakle, sve upućuje na to da je sadržaj jednog dijela odredaba pisan u vrijeme kada su Hreljin, Drivenik, Grižane i Bribir bili na neki način odvojeni od drugih dijelova Vinodola, a da su druge odredbe pisane kada su četiri općine bile povezane s Bakrom i Kraljevicom. I doista, poznato je da je god. 1685. barun F. Rigoni dobio od Komore u zakup, među ostalim, Bakar, Grobnik, Novi i Kraljevicu, te da su prema tome ostala izvan toga zakupnog odnosa upravo spomenuta četiri kaštela. Očito su odredbe Hreljinskog urbara koje se odnose na tu cjelinu (t. 11, 14, 20 i 50) pisane 1685. godine. Dodajmo da je barun F. Rigoni, nakon što je 1685. god. dobio u zakup među ostalim Bakar, Grobnik, Novi i Kraljevicu, odmah iduće godine dao u Kraljevici potvrditi i nadopuniti Novljanski,⁸ Bakarski⁹ i Grobnički¹⁰ urbar. Međutim, Rigoni odlazi 1695. god., a kapetanom čitavog Vinodola — dakle ne samo spomenutih četiri kaštela, već među ostalim i Bakra i Kraljevice — postaje grof Ladislav Coronini. Ladislava Coroninija nalazimo spomenutog upravo u Bakru u ispravi od 1699. godine.¹¹ Upravo se nameće zaključak da su odredbe 13, 16 i 26 pisane nakon što je Coronini postao generalni vinodolski kapetan, odnosno da su u to doba utoliko prerađene što su u njih ubačene odredbe o Kraljevici i Bakru. Kako je u Urbaru navedena godina 1698, on je sastavljen sigurno nakon te godine. Dakle, Urbar što ga objavljujemo sastavljen je 1700. god. sudeći i po njegovu sadržaju i po okolnostima pod kojima

⁷ I. Kobler, *Memorie... I*, 210. Mjesta Kotor i Belgrad prešla su u ruke franjevačkog samostana na Trsatu odredbama posljednje volje kneza Martina Frankapana od 12. kolovoza 1468. (P. E. Fermeždžin, *Acta Bosnae, Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium*, vol. XXIII, 1892, 274—277) i potvrđnice Stjepana i Bernarda Frankapana od 20. srpnja 1475. (Fermeždžin, *Acta Bosnae*, 287—188).

⁸ R. Lopašić, *Hrvatski urbari, Monumenta historico-juridica Slavorum Meridionalium*, vol. V 1894, 133—148.

⁹ Arhiv JAZU XV, 25 D I la (2).

¹⁰ Arhiv JAZU II d 152 (IV).

¹¹ M. Mažić, *Prilozi za poviest grada Bakra, Sušak 1896*, 20. Uostalom, Coronini se pojavljuje u Bakru već 1695. god. kao bakarski kapetan: Kobler, *Memorie I*, 241.

je pisan. Uostalom, kao što smo već napomenuli, na čelu popisa hreljinskih obveznika podavanja za novoiskršene zemlje nalazi se godina 1700.

3. Struktura dijela Hreljinskog urbara koji sadrži opće odredbe vrlo je jednostavna, pregledna i racionalna. Ona izgleda ovako:

1. Novčane, naturalne i radne obveze stanovništva: t. 1 do 29,
2. Odredbe općeg »statutarnog« značaja: točke 30 do 44,
3. Izmjene i dopune: točke 45 do 51.

O novčanim, naturalnim i radnim obvezama bit će riječi malo dalje. Ovdje bismo se zadržali na drugom dijelu Urbara, naime na odredbama što smo ih uvjetno nazvali odredbama statutarnog značaja. One su višestruko zanimljivije i poučne. Naime, upada u oči da se gotovo sve odredbe od točke 34 do 44 nalaze s istovjetnim, sličnim ili analognim tekstom već u ugovorima Petra Zrinskoga s Grobničanima¹² i Bakranima¹³ iz 1642. godine.

Usporedimo spomenute odredbe:

Sadržaj odredbe	Hreljin 1700.	Grobnik 1642.	Bakar 1642.
O legatima crkve	t. 34	t. 30	str. 2 v ¹⁴
O kažnjavanju svećenika koji ima djece	t. 35	t. 30	str. 2 v
O izmjeni općinskih službenika	t. 36	t. 31	str. 2 v
O crkvenim beneficijama	t. 37	t. 32	str. 2 v—3 r
O otuđivanju dobara strancima	t. 38	t. 33	str. 3 r
O kancelarovoj knjizi	t. 39	t. 34	str. 3 r
O sudskom postupku	t. 40—41	t. 35	str. 3 r
O diobi općinskog zemljišta	t. 42	t. 36	str. 3 v
O vjernosti podložnika gospoštiji za vrijeme rata	t. 44	t. 38	str. 3 v

Redoslijed je očito jednak, a iznimke nas još više uvjeravaju u to da se radi o istom predlošku na osnovi kojeg su izrađeni navedeni dijelovi Hre-

¹² Arhiv JAZU XV 25/D 1 e (2) f.

¹³ Arhiv JAZU XV/D D 1 a (2) f. Spomenimo usput da se u Arhivu JAZU pod br. XV 25/D I 1b (9) nalazi prijepis iz 1779. god. Bribirskog urbara koji pokazuje također izvanredne sličnosti s Hreljinskim urbarom od 1700. god. Usporedbu s tim urbarom nismo proveli zato što bi se uvodna studija previše proširila. U svakom slučaju, međusobni odnosi vinodolskih urbara zaslužuju osobitu pažnju i bez sumnje monografsku obradu.

¹⁴ Ugovor Petra Zrinskog nije podijeljen na točke. Zato ćemo samo navesti list ugovora. Napominjemo da odredbe slijede jedna drugu u Ugovoru s Bakranima istim redoslijedom kao u Ugovoru s Grobničanima i kao u Hreljinskom urbaru. Odstupanja ćemo posebno naznačiti.

ljinskog urbara te ugovora s Grobničanima i Bakranima. Tako npr. t. 43 Hreljinskog urbara, koji govori o prodaji nekretnina, nema odgovarajućeg teksta na odgovarajućem mjestu u ugovorima s Grobničanima i Bakranima. Međutim, riječ je, kao što ćemo odmah vidjeti, o odredbi koja je očito kasnije ubačena. Obratno, t. 37 Ugovora s Grobničanima odgovara dijelu t. 48 Hreljinskog urbara, dakle opet onom dijelu koji se može smatrati dopunom osnovnom tekstu. Uostalom, tekst Ugovora s Bakranima uvjerava nas da prvobitni tekst »predložka« doista nije imao ni t. 43 Hreljinskog urbara ni t. 37 Ugovora s Grobničanima.¹⁵

Čini nam se da možemo poći još jedan korak dalje. Naime, vrlo velika sličnost sadržaja i redoslijeda točaka 34 do 44 Hreljinskog urbara s točkama 30 do 38 Ugovora s Grobničanima, odnosno s odgovarajućim tekstom Ugovora s Bakranima upravo nas sili da pronademo njihovu međusobnu vezu. A ona se, po našem mišljenju, može dosta lako otkriti: naime, Bakar i Grobnik pripali su Petru Zrinskom 1641. god. nakon diobe s bratom Nikolom,¹⁶ pa je Petar Zrinski odmah iduće godine utvrdio ugovorom obveze Grobničana i Bakrana. U to doba Hreljin je još bio zajedničko dobro Petra i Nikole. Ali već 1649. god. dolazi do ponovne diobe na osnovi koje Hreljin pripada Petru Zrinskom.¹⁷ Nije li očito da je odmah iduće godine, tj. 1650, Petar Zrinski sklopio ugovor s Hreljanima koji je ima u svom »statutarnom« dijelu iste one odredbe koje nalazimo u ugovorima s Grobničanima i Bakranima, i to zato što su ti ugovori poslužili kao »predložak«? Dakako, svi su ti ugovori sastavljeni na hrvatskom jeziku, što je gotovo suvišno i isticati.¹⁸ Pretpostavljeni ugovor s Hreljanima iz 1650. god. imao je bez sumnje dva dijela, slično kao i ugovori s Grobničanima i Bakranima, tj. prvi dio koji utvrđuje novčane, naturalne i radne obveze stanovništva, i drugi dio koji ima »statutarni« značaj, a koji je obuhvaćao odredbe točaka 34 do 44 Urbara iz 1700. uz neke male razlike.

Ostaje, dakako, zanimljivo pitanje kako je došlo do teksta iz 1700. godine. Naime, između Hreljinskog urbara iz 1700. god. i Grobničkog urbara na hrvatskom koji je objavio Lopašić te Grobničkog urbara na talijanskom jeziku,¹⁹ koji se oba pozivaju greškom na 18. srpanj 1640. god.,²⁰ postoje još neke druge podudarnosti. Kako je Grobnički urbar na talijanskom jeziku ne-

¹⁵ Spomenimo ovdje još i to da u t. 41 Hreljinskog urbara nalazimo odredbu o visini naknade općinskim sucima. I to je naknadna odredba koje nema u ugovorima s Grobničanima i Bakranima.

¹⁶ Laszowski, Gorski kotar i Vinodol, 84.

¹⁷ Laszowski, Gorski kotar i Vinodol, 161.

¹⁸ Premda je to nesumnjivo, ipak imamo čak i dokaz da su spomenuti ugovori iz 1642, dakle i pretpostavljeni ugovor s Hreljanima iz 1650. god., sastavljeni na hrvatskom jeziku. Naime, Ugovor s Grobničanima sačuvan je doduše na latinskom jeziku u ispravi od 4. lipnja 1768, ali se u njoj izričito kaže da je urbar preveden »ex illirico«. V. Arhiv JAZU XV/D 1 e (2) 4 v.

¹⁹ Arhiv JAZU 25 D I 1 e (1).

²⁰ Već je Lopašić, Hrvatski urbari 190, primijetio da se radi o greški i da mora stajati datum 18. srpnja 1642. uz objašnjenje da »u izvornom hrvatskom urbaru ima jasan datum 18. julija 1642.«. Ovo je točno, ako je pod time Lopašić mislio na latinski prijevod s hrvatskog od 4. lipnja 1768. godine.

sumnjivo stariji od onoga što ga je objavio Lopašić,²¹ u obzir za usporedbu dolazi samo urbar na talijanskom jeziku. Sličnost nekih odredaba doista je upadljiva. Gotovo su identične odredbe t. 30, 31 i 33 Hreljinskog urbara iz 1700. god. s odgovarajućim odredbama Grobničkog urbara na talijanskom jeziku, što je pogotovo zanimljivo zato što tih odredbi ne nalazimo u Ugovoru Grobničana od 1642. godine. Odgovarajuće odredbe Grobničkog urbara na talijanskom jeziku raspoređene su u tom urbaru na isti način kao i u Hreljinskom urbaru, samo s tom razlikom što su između tih odredaba ubačene i neke druge odredbe koje u takvom obliku i na tom mjestu ne nalazimo u Hreljinskom urbaru. Bez sumnje, treba zaključiti da odredbe točaka 30 do 33 Hreljinskog urbara imaju istu provencijenciju i da su nastale u isto doba s odgovarajućim odredbama u Grobničkom urbaru na talijanskom jeziku. Problem je zanimljiv i vrijedilo bi ga šire analizirati u posebnoj studiji o razvoju pravnog sustava u Vinodolu u vrijeme Zrinskih i nakon konfiskacije. Taj problem daleko prelazi okvire ovoga rada. Ipak, ovdje možemo pripomenuti da bar za dio tih odredaba svakako dolazi u obzir djelatnost grofice Katarine Zrinske koja je od 1665. god., tj. od vremena kada je Petar Zrinski postao banom, pa do 1669. god. razvila na primorskim posjedima, umjesto svoga muža, vrlo živu aktivnost od koje su se sačuvali i poneki tragovi u izvorima.²² Gotovo identične odredbe Grobničkog urbara na talijanskom jeziku i Hreljinskog urbara iz 1700. god. lako bi mogle biti posljedicom njezina djelovanja jer su sigurno nastale tek poslije 1642. god. s obzirom na to da ih ne nalazimo u Ugovoru s Grobničanima iz te godine, a svakako prije 1686. god., tj. godine koju ne nalazimo u Grobničkom urbaru na talijanskom jeziku, ali je zato nalazimo u Grobničkom urbaru na hrvatskom jeziku.

Premda pitanje kronologije nastanka pojedinih dijelova Hreljinskog urbara ne možemo podrobnije analizirati, ipak je potrebno i korisno upozoriti barem na jedan problem. Naime, odredbe točaka 31 i 43 Hreljinskog urbara čine se na prvi pogled kao puko ponavljanje iste norme. Početak točke 31 glasi: *Li sudditi d'Hrelin possono uender case, vigne et altri terreni un'ad altro con insinuarsi però prima al castellano et li soliti incanti, i početak točke 43 glasi: Li sudditi d'Hrelin non possono uendere terreni un'ad altro senza prima insinuarsi al castellano. Zašto su Hreljani ponovili na dva mjesta istu odredbu? Pravna analiza spomenutih odredaba na osnovi teksta članova 31 i 43 mogla bi biti na izgled pravno potpuno zadovoljavajuća, pa ipak ona ne bi bila točna. Jasan i neočekivani odgovor daje nam tekst Grobničkog*

²¹ Predaleko bi nas odvelo podrobno dokazivanje tvrdnje iznesene u tekstu. Bit će dovoljno da spomenemo da i Grobnički urbar od 9. ožujka 1686. (Arhiv JAZU II d 152 [IV]) i Grobnički urbar na talijanskom jeziku spominju obveze Grobničana o prenošenju tereta i sl. ne samo do Broda, Gerova i Trsta već i do Kopra — dakle isto kao i Grobnički urbar iz 1642. god. — dok Grobnički urbar na hrvatskom jeziku obvezu u odnosu na Kopar beziznimno izbacuje iz svoga teksta, dakle razlikuje se od svih drugih poznatih vinodolskih urbara XVII st. pa zato mora biti mlađi od 1686. godine.

²² V. npr. Lopašić, Hrvatski urbari, 192, 197; osim toga, potvrda ugovora između Bakrana i Petra Zrinskog, sastavljena 9. ožujka 1686. u Kraljevici (v. Arhiv JAZU XV-25/D I 19 (2) 1 do 3), u svojim točkama 3. i 9. izričito spominje i Bakarski urbar iz 1669. god. pa nema sumnje da su te godine sastavljeni i urbari za Grobnik i Hreljin ili bar pridodani dopunski članci.

urbara na talijanskom jeziku. Usporedimo tekstove Hreljinskog i Grobničkog urbara:

Hreljinski urbar

31 Li sudditi d'Hrelin possono uender case, vigne et altri terreni un'ad altro con insinuarsi però prima al castellano et li soliti incanti et possono far'altri trafichi et baratti (...)

43 Li sudditi d'Hrelin non possono uendere terreni un'ad altro senza prima insinuarsi al castellano et questo acciò li diritti del dominio restino illesj (...)

Grobnički urbar

Li sudditi di Grobnich possono vender case, vigne et altri terreni vechi uno ad altro e possono far altri trafichi a barati (...)²³

Li suditi di Grobnich non possono vender nuovi terreni un all'altro senza che prima s'insinuino al castellano et questo acciò li diritti del dominio resti illesi (...)²⁴

Usporedba ne samo što zbog gotovo identičnog načina izražavanja pokazuje da se radi o istoj provincijenciji već ona posve jasno upućuje na to da je tekst Hreljinskog urbara naknadno donekle izmijenjen, da je zbog toga došlo do sličnosti sadržaja točaka 31 i 43, te da početni tekst možemo pronaći i potpuno razumjeti tek uz pomoć Grobničkog urbara. Tu se, naime, u jednoj odredbi govori o prodaji *starih* terena, a u drugoj o prodaji *novih* terena. Naime, u Hreljinu i Grobniku, kao i u drugim vinodolskim općinama, treba strogo razlikovati stara od novih zemljišta. Stara zemljišta su načelno ona koja se već stoljećima nalaze u posjedu i korištenju vinodolskih podložnika i za koja oni plaćaju odgovarajući iznos bira kao osnovnoga podložničkog podavanja, i to tako da se taj iznos nalazi uključen u ukupno »paušalno« zaduženje određene vinodolske općine, koje je najčešće utvrđeno u zaokruženom iznosu. Tako je npr. za Grobnik ukupno »paušalno« zaduženje za bir za čitavu općinu iznosilo 1000 libara, za Bakar 600 itd. Naprotiv, nova zemljišta su ona koja su tek u novije doba, npr. u XVI ili XVII st., dodijeljena iz do tada neobrađivanog zemljišta, koje je u vlasništvu feudalnog gospodara pa ga on zato i smije dodjeljivati uz obvezu plaćanja dodatnog podavanja, a koje je do dodjele pojedinom podložniku služilo kao »općinsko« zemljište za napasanje sitne i krupne stoke uz obvezu plaćanja posebnog podavanja pod imenom sulj, s time da je plaćanje tog podavanja bilo dokazom priznavanja vlastelinskog vlasništva nad tom zemljom sa strane podložnika i njihovih općina. Podložnik je na »starom« zemljištu imao već od početka vrlo jako stvarno pravo koje se u srednjovjekovnoj pravnoj teoriji zvalo *dominium utile*, a koje bismo mi modernom pravnom terminologijom nazvali nasljednim zakupom i koje se postepeno pretvorilo u gotovo potpuno podložničko vlasništvo na tim zemljama. Pravo podložnika na »nova« zemljišta bilo je također najprije shvaćeno kao nasljedni zakup koji se vrlo brzo pretvorio u gotovo potpuno vlasništvo. Razlika između starih i novih zem-

²³ Arhiv JAZU XV 25/D I e (1) 5 r.

²⁴ Arhiv JAZU XV 25/D I e (1) 4 r.

ljišta osobito jako dolazi do izražaja u ugovoru grobničkih podložnika s Petrom Zrinskim od 18. srpnja 1642. godine. Prema t. 36 toga ugovora općinski organi na Grobniku mogu dodijeliti neobrađene zemlje nekom podložniku samo uz znanje službenika gospoštije. Prodaja takve zemlje utoliko je zabranjena što onaj koji prodaje gubi kupovnu cijenu u korist gospoštije. Konačno, podavanja koja se duguju za korištenje novog zemljišta ne ulaze u obračun podavanja sa starih zemalja. Naprotiv, prema t. 43 istog ugovora podložnici mogu međusobno slobodno prodavati zemljišta, što bez ikakve sumnje znači da im je dozvoljeno međusobno prodavati tzv. stara zemljišta. Ta odredba povezana je u istoj točki s odobrenjem da se podložnici slobodno bave trgovinom, s izuzetkom drvene građe. Odgovarajuće odredbe nalaze se i u ugovoru bakarskih podložnika s Petrom Zrinskim od 12. srpnja 1642. godine. Grobnički urbar na talijanskom jeziku, kao što smo već napomenuli, još uvijek bar terminološki razlikuje stara zemljišta od novih. Ipak, prave razlike u ovlaštenjima podložnika više nema: podložnici mogu slobodno prodavati i stara i nova zemljišta, ali prodaju moraju javiti kaštelanu. Hreljinski urbar iz 1700. god. ide korak dalje i briše iz teksta dviju odredaba riječi »stara« i »nova«. Konačno, Grobnički urbar na hrvatskom jeziku, kao najmlađi, brisanjem jedne od dviju u biti identičnih odredaba usklađuje u cijelosti tekst urbara s novim stanjem: postoji samo jedna odredba koja govori općenito o pravu podložnika na prodaju zemalja.

Hreljinski urbar iz 1700. god. daje nam uvid u izvanredno zanimljivo stanje na vinodolskim posjedima koje se stoljećima pripremalo: podložnici su od nasljednih zakupnika postepeno postali tako reći potpuni vlasnici zemalja koje su obrađivali. Zemlje koje podložnici obrađuju ne samo da prelaze u slučaju njihove smrti na njihove nasljednike nego ih oni mogu čak i otuđiti pravnim poslovima među živima. Međutim, time se otvorio novi problem: ako podložnici osjećaju zemljišta kao svoja i s njima potpuno slobodno raspolazu, onda se podavanja s tih zemalja ne mogu više opravdavati kao neka vrsta zakupnine, pa podložnik osjeća sva ta podavanja kao eksploataciju u najčišćem obliku. U ranijim je stoljećima postojalo bar naoko ekonomski i pravno logično i jednostavno objašnjenje za podložnička podavanja: feudalac je davao podložniku zemlju na obrađivanje, a podložnik je za tu zemlju plaćao određene iznose. Izmijenjena pravna situacija imala je za posljedicu da su podložnici podavanja osjećali još daleko više kao nepravdu nego u prošlim stoljećima, pa je i to nužno dovelo do definitivnog rušenja feudalnog sustava.

4. Iz Hreljinskog urbara od 1700. god. proizlaze ove novčane, naturalne i radne obveze hreljinskih podložnika, koje prikazujemo ponešto pojednostavljeno:

1. Novčane obveze
 - a) bir u ukupnoj visini od 1320 libri i 7 soldi (t. 1),
 - b) sulj krupnih životinja, tj. 5 soldi za svaku kravu (t. 2).
2. Naturalne obveze
 - a) sulj sitnih životinja, tj. podavanja u visini od približno 5% ukupnog broja ovaca i koza, a za svake dvije ovce ili koze do broja 20, po 3,5 soldi (t. 3),
 - b) potoka, tj. podavanja vina u visini od 6,66% ukupno proizvedenog vina (t. 4),

- c) desetina ulova riba (t. 8, 9, 10, 18)
- d) po jedan sir od svakog stana ovaca, tj. od svakih dvadeset ovaca (t. 12).

3. Radne obveze

- a) dovoz volovima razne građe u kaštel i Bakarac (t. 3),
- b) prijevoz vina, koje su kmetovi obvezni davati na osnovi podavanja zvanog potoka, u kaštel ili Bakarac (t. 4),
- c) obrada vinograda Knežina (t. 5) i vinograda Luka (t. 6), s time da gospoštija daje po dva barila vina za taj rad,
- d) košnja trave i sabiranje sijena na livadama Polje ljubinsko i Tuhobić u zajednici s podložnicima Drivenika, Grižana i Bribira (t. 13 i 14), a sami na livadi Prosik; za rad na livani Tuhobić gospoštija daje 312 komada kruha, 156 bokala vina i 52 libre mekog sira za 104 radnika iz Hreljina, Drivenika, Grižana i Bribira, dakle, po 26 radnika po kaštelu,
- e) popravak kaštela (t. 15),
- f) popravak magazina u Bakru i Kraljevici u zajednici s podložnicima već spomenutih triju kaštela (t. 16),
- g) popravak pristaništa u Bakarcu zajedno s podložnicima ostalih triju kaštela (t. 17),
- h) rad na izradi i dopremanju malih čamaca, zvanih copolo, za potrebe tunera u Bakarcu, i to zajedno s podložnicima iz Drivenika, s time da gospoštija daje određenu opskrbu obrtnicima i fizičkim radnicima (t. 19),
- i) opskrba drvom službenika u Bakarcu, zajedno s podložnicima ostalih triju kaštela (t. 20),
- j) čišćenje putova prema Liču od snijega i kamenja zajedno s podložnicima Drivenika (t. 21),
- k) prijevoz gospoštijских tovara do Broda zajedno s podložnicima Drivenika (t. 26),
- l) davanje konja za jahanje upravitelju i službenicima gospoštije za službene potrebe, zajedno s bakarskim podložnicima (t. 26),
- m) davanje konja za jahanje upravitelju i službenicima gospoštije do Drivenika za službene potrebe (t. 27),
- n) stražarska služba u kaštelu, i to po dva podložnika uz obvezu nošenja listova do obližnjeg mjesta (t. 28),
- o) stražarska služba u Bakarcu, i to po tri podložnika, koji također nose listove do obližnjeg mjesta (t. 29),
- p) popravak ovčarskih nastambi gospoštije u Zaroku (t. 50).

Treba napomenuti da gospoštija posjeduje u neposrednom vlasništvu:

- a) alodijalni vinograd Knežine (t. 5),
- b) vinograd Luka dan u zakup (t. 6),
- c) dva omanja zemljišta također dana u zakup (iznad potoka Grvin i tzv. Zagradac, t. 7),
- d) u Bakarcu tri skladišta za sol, jedno za drva, jedno za žito i dvije stambene kuće (t. 7),
- e) tunere u Bakarcu (t. 8),
- f) tuneru Zakijac u Kraljevici (t. 9),

- g) tuneru u Grabrovi u Kraljevici (t. 10),
- h) pašnjake Zarok, Zagradac i Laz na kojima pase isključivo gospoštij-ska stoka ili se daju u zakup (t. 13),
- i) dvije livade, Polje ljubinsko, Prosik (t. 13),
- j) livadu Tuhobić (t. 14).

Čini nam se da je interesantno bar dotaknuti pitanje realne opterećenosti hreljinskih podložnika naprijed navedenim teretima. Samo nabranje tereta, pa čak ni utvrđivanje njihove visine, ništa nam ne govori o težini podložničkih podavanja. Dakako, ekonomska analiza podataka Hreljinskog urbara poseban je opsežni predmet proučavanja, ali nam se ipak čini da se može već posve površnim uvidom utvrditi da su opterećenja bila mnogo blaža nego u kontinentalnoj Hrvatskoj.

Ako upotrijebimo neke podatke iz 1672. god., dakle iz vremena koje je manje od trideset godina udaljeno od vremena u kojem je napisan Hreljinski urbar, vidjet ćemo da je u to doba na Hreljinu živjelo 170 podložničkih obitelji, koje su plaćale 1445 libri.²⁵ Možemo pretpostaviti da se situacija u pogledu broja obitelji nije bitno izmijenila do 1700. god., a to bi značilo da je bir prosječno teretio jednu obitelj sa oko 7,76 libri.²⁶ S druge strane, ukupna radna obveza jednoga hreljinskog podložnika procijenjena je 1672. god. prosječno sa 22 forinta, tj. sa oko 64 libre, a kako se radi o kapitaliziranoj vrijednosti računatoj na osnovi, čini se, desetgodišnjeg rada, to bi značilo da je jednogodišnja radna obveza hreljinskog podložnika bila procijenjena 1672. god. sa oko 6,4 libre. Ukupno bi, prema tome, bir i radna obveza teretili godišnje jednu podložničku obitelj sa 14,16 libri, a ako uzmemo da je cijena jedne ovce bila u to vrijeme oko 4 libre, to bi značilo da su te dvije obveze godišnje iznosile manje od četiri ovce, a to je neusporedivo manje od obaveza npr. međimurskih kmetova u to vrijeme.²⁷ U podrobnije usporedbe ne možemo, dakako, ulaziti. Bit će dovoljno upozoriti na to da je međimursko kmetsko selište moralo obavljati dnevnu tlaku četiri puta tjedno godišnje, i to s vučnim životinjama. Ako uzmemo u obzir da je najčešći slučaj bilo kvartalicijsko selište, onda još uvijek dobivamo 52 radna dana u godini za takvog »prosječnog« međimurskog kmeta, a to je u svakom slučaju daleko veće opterećenje od opterećenja prosječnog hreljinskog kmeta s radnom obvezom i birom. Usput budi rečeno, to dokazuje potpunu nerazvijenost alodijalnog gospodarenja u Hreljinu na prijelazu od XVII na XVIII st., a očitu i u vrijeme prije i poslije toga.

Ostala podavanja bila su srazmjerna ekonomskoj snazi podložnika i obračunavala su se u odnosu na stočni fond, odnosno na proizvedene količine vina i ostvareni ulov riba. Prema podacima iz 1672. god. ta ostala podavanja iznosila su ukupno 2070 libri, ali taj iznos treba povećati za sabrano vino koje se kaštelanu priznavalo kao rastur u visini od 10%, tj. 15 kubala

²⁵ R. Modrić, Povijesni spomenici... 326 i d.

²⁶ Opterećenje bi bilo nešto teže ako računamo isključivo s podacima iz 1672. god., tj. za 170 obitelji i 1445 libri, ali i u tom slučaju iznosi tek nešto preko 8 libri.

²⁷ Modrić, Povijesni spomenici... 202. U podrobnije usporedbe ne možemo, dakako, ulaziti.

po 12 libri, što čini ukupno daljih 180 libri ili sveukupno $2070 + 180 = 2250$ libri, a to na 170 podanika čini prosječno opterećenje od oko 13,2 libri.

Sveukupno bi, dakle, opterećenje jednoga hreljinskog podložnika ili bolje reći jedne obitelji u jednoj godini iznosilo prosječno $14,16 + 13,2 = 27,36$ libri. Dakako, pri tome treba uzeti u obzir da ulov riba i podavanja u siru nisu uračunati. Dakako da gospoštija nije za ta podavanja osiguravala kmetu ni najmanju protuuslugu u prometnom, zdravstvenom, prosvjetnom itd. pogledu, već se radilo naprosto o običnoj eksploataciji prikrivenoj time što je gospoštija kao vrhovni vlasnik hreljinske zemlje smatrala da je sa svoje strane ispunila svoje obveze time što je zemlju dala podložnicima na iskorištavanje, ali je s druge strane istina i to da je drugdje eksploatacija bila još neusporedivo veća. Analiza razloga tog blažeg opterećivanja hreljinskih — i uopće vinodolskih — podložnika, dakako, prelazi okvire ovoga rada. Možemo samo napomenuti da je Vinodol po svemu se čini bio ustanovljen kao vojničko područje na rubu stare hrvatske države pa su vojni kolonisti na tom području bili blaže opterećeni nego stanovništvo u drugim dijelovima države. Vinodolsko pučanstvo znalo je tijekom stoljeća svoj položaj sačuvati, a okolnost potpune nerazvijenosti alodijalnoga gospoštijaskog posjeda išla mu je na ruku, kao uostalom i činjenica da je eksploatacija u primorskim vinorodnim područjima iz mnogih gospodarskih i političkih razloga uopće nužno manje izražena nego u kontinentalnom zaleđu.²⁸

5. Nekoliko riječi o novcu i mjerama što se spominju u ovom urbaru:

Libra je računski novčana jedinica koja sadrži 20 soldi ili soldina.²⁹ Pri kraju XVII st. ona se preračunavala u rajnske florene, u to vrijeme također uobičajeni računski novac u Hrvatskoj, tako da je 16 libara ulazilo u tri florena. Nazivala se i livra.

Spud, nazivan često krajem XVII i početkom XVIII st. baril, barilla, cubulus, vedro, tl. mozzo,³⁰ imao je razne veličine. Tako je npr. bakarski spud krajem XVII st. imao 24 bokala ili mazana po 2,1 l, tj. 50,92 l.³¹

Zapatore kao mjeru za površinu vinograda i sl. nalazimo i u drugim hrvatskim krajevima, npr. u Istri³² i Vinodolu,³³ gdje se naziva u izvorima na

²⁸ Sredstvo kojim se vršila glavna eksploatacija stanovništva nisu, dakle, po našem mišljenju bila podavanja, nego trgovački monopol. To je uostalom već dokazao Erceg, *Kretanje robe...*, 144—145. Po Ercegu je jednogodišnji neto dohodak samo vinodolskih luka u god. 1668/9. iznosio 11.464 forinta i 41 krajcar, dok je npr. hreljinski jednogodišnji dohodak iznosio 742 forinte i 3 krajcara, a ukupni neto dohodak Hreljina, Liča, Bribira, Grižana, Drivenika i Novoga tek 3697 forinta i 30 krajcara, dakle jedva 32% dohotka koji je donosila trgovina preko vinodolskih luka.

²⁹ Z. Herkov, *Građa za financijsko-pravni rječnik feudalne epohe Hrvatske*, II, Zagreb 1956, 84.

³⁰ Z. Herkov, *Mjere Hrvatskog primorja*, Rijeka 1971, 21.

³¹ Herkov, *Mjere...*, 22.

³² V. npr. V. Bratulić, *Urbari pazinskog feuda (XVI stoljeće)*, *Vjesnik Histojskog arhiva u Rijeci (dalje: VHAR) VIII—IX*, 1964, 167, 170 itd., X 1964—1965, 247, 248 itd.

³³ R. Strohal, *Nekoliko neštampanih glagolskih listina*, *Vjesnik Kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljskog arhiva*, XII, svr. 1 i 2, 1910, 76, isprava od 4. rujna 1916. godine.

hrvatskom jeziku još kopač. Čini se da je kopač obuhvaćao 100 četvornih hvati.³⁴

Velika mletačka libra imala je u to doba u našim krajevima 476,59 grama, a mala 301 gram.³⁵

Mazzo, u današnjem hrvatskom primorskom čakavskom dijalektu još uvijek u upotrebi kao mac,³⁶ zapravo je svežanj, smotuljak, a upotrebljavao se kao mjera za robu koja se mogla svezati u manji paket.³⁷

Osobito je zanimljiva odredba u točki 12 Urbara po kojoj podložnici daju po jedan sir srednje veličine »d'ogni aggrumo ò per dir megljo sztan«. Dakle, od svakog stana jedan sir. Ali, što je to stan? Vrijedi istaći da slične odredbe nalazimo i drugdje. Još 1400. god. nalazimo za lovranske podložnike odredbu: Item von ydem stant 1 ches (...).³⁸ I prema Vlaškom zakonu od 1436. god. koji je bio na snazi u cetinskoj krajini »ima dati vsaki stan'o Jur'evoj ovna ali ovcu, a ovna prihodnika, ter'sir', a tko e toli ubog, ter sira nima, a on vrvču (...).³⁹ U Kastavskom statutu, kap. 42, nalazimo također da satniku pripada »od svakoga stana ovčarskoga jedan sir«. ⁴⁰ U Urbaru lupoglavske gospoštije iz 1571. god. nalazimo upravo identičnu obvezu podložnika. Uzmimo npr. podložnike Gornje Vasi kojima je određeno: Item von ainem stanndt Viech von ainem gemelch ain khaass,⁴¹ što je Klen protumačio ovako: (...) predviđena je još obveza davanja jednog sira od cijele jednokratne muže (...).⁴² Sličnu obvezu podložnika u pazinskoj gospoštiji nalazimo u približno isto vrijeme, tj. u 1578. godini. Npr. podložnici Starog Pazina obvezni su među ostalim »per ogni gregge d'animali menuti uiene un formaggio«. ⁴³ U urbaru iz god. 1610—1612. što ga je objavio Laszowski, a koji obuhvaća vinodolske općine od Grobnika do Bribira, obveza davanja sira spomenuta je začudo samo kod bakarskih Vlaha premda nema ni najmanje sumnje da je postojala i na Grobniku, Hreljinu itd. Za bakarske Vlahe kaže se među ostalim »od jednoga mlika dusni zw szir 1«. Kako se u Vinodolu i inače dvadeset ovaca smatralo u XVII st. kao nekom cjelinom od koje se računalo padavanje sulj⁴⁴ i kako se u Istri sir davao od stada veličine dvadeset ovaca,⁴⁵ to će biti još najvjerojatnije da je stado u Hreljinskom urbaru od kojega se davalo po sir imalo dvadeset glava.

³⁴ M. Vlajinac, Rečnik naših starih mera III, Beograd 1968, 460.

³⁵ Pojediniosti v. u Herkov, Mjere..., 64 i d.

³⁶ Mac je u živom govoru prilično neodređena veličina.

³⁷ Vlajinac, Rečnik..., III, 571.

³⁸ M. Kos, Jedan urbar iz vremena oko 1400. o imanjima Devinskih i Walseeovaca na Kvarneru, 1957, 17; D. Klen, Riječki urbar (1390—1405), VHARP, XX, 1977, 159.

³⁹ R. Lopašić, Hrvatski urbari 1894, 10.

⁴⁰ F. Rački, Statut kastavski, Monumenta historico-juridica Slavorum Meridionalium, Pars I, vol. IV, 1890, 188.

⁴¹ D. Klen, Urbari i urbarski popisi Lupoglava (1560—1571), VHARP, XVIII, 1973, 39.

⁴² D. Klen, Urbari..., 16: dakako, misli se također od svakog stana.

⁴³ Bratulić, Urbari..., VHAR VIII—IX, 170.

⁴⁴ Npr. Laszowski, Urbar..., 92 za Grobnik.

⁴⁵ C. de Franceschi, Storia documentata della contea di Pisino, Venezia 1964, 155.

Passo je sežanj, a on je u Hrvatskom primorju imao načelno istu dužinu kao i mletački passo, tj. 173,348 cm.⁴⁶

Star kao mjera za žito bio je u Hrvatskom primorju uglavnom jednak mletačkom staru, te je u Bakru (pri kraju XVII st.) hvatao približno 40 l.⁴⁷

6. Objašnjenje nekih manje poznatih riječi:

Zopolo (t. 18 i 23 Urbara), što smo preveli kao čunj, mali je čamac izdubljen u deblu nekog većeg i debljeg stabla, s dva vesla i malim četvrtastim jedrom, osobito u upotrebi duž Hrvatskog primorja.⁴⁸

Ricota ili pugina (t. 14 Urbara) preveli smo kao meki sir. Dobiva se iskuhavanjem ovčje ili kravlje sirutke što preostane nakon što je prethodno pripremljen sir.⁴⁹

Zabrone (t. 24 Urbara) — čini se da je to talijanizirana naša riječ zabran, tj. šumarak s niskim i kržljivim džbunjem. Zabran ili zabrana kao ograđeno šumsko područje s posebnim pravnim režimom poznat je i inače kao pravno-ekonomski termin.⁵⁰ Na području sjevernog Hrvatskog primorja postoji za sličan pojam tj. za livade na kojima je paša ograničena i posebno regulirana drugi naziv, prepoved.⁵¹

Profos (list 4 v i 9 r) njemački je naziv za čuvara zatvora. Riječ se razvila iz latinskoga praepositus preko talijanskog prevosto, profosso.⁵²

7. Neobično su zanimljivi i vrijedni detaljnijeg proučavanja nadimci hreljinskih podložnika. Ograničit ćemo se samo na nekoliko opaski. Neki od nadimaka mogu se lako razumjeti jer su posve hrvatskog, uopće slavenskog porijekla: Knaka = knjaka, tj. kljast, Lesica, Vuko, Kovač, Srnjak. Vjerojatno iz narodnog jezika potječu Seperkatia (šeprtlja?) i Berbolia (brbljavac?), nadimak Rumbac treba povezati s nazivom ribe, slične tuni, a Rošo (crvenokosi) je još i danas uobičajeni nadimak.

Iz talijanskog potječu nadimci Bruditov, Bruketa, Cavatin, Kontarin, Travalja, a iz njemačkog Finderle.

Po nadimku German vjerojatno je prozvan lokalitet Germanska jugoistočno od Kraljevice.

⁴⁶ Herkov, Mjere..., 99.

⁴⁷ Herkov, Mjere..., 55.

⁴⁸ G. Devoto — G. C. Oli, Dizionario della lingua italiana, Firenze 1971, 2710.

⁴⁹ Devoto-Oli, Dizionario..., 1947; C. Battisti — G. Alessio, Dizionario etimologico italiano, Firenze 1975², IV, 2142: puina.

⁵⁰ Rječnik JAZU XXI, 717—718.

⁵¹ V. npr. Rački, Statut kastavski (dekret iz god. 1647) 202.

⁵² F. Kluge, Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache, Strassburg 1910⁷, 357; usp. G. Devoto, Avviamento alla etimologia italiana, Firenze 1968², 333.

8. Toponimi hreljanske gospoštije u Hreljinskom urbaru iz 1700.

- Artac, 6 r
 Bakarac (Bucariza), 7 v, 10 r, 10 v,
 11 r, 11 v, 12 r
 Benčevo, 6 v
 Bričina, 8 v
 Brigotine, 8 v
 Bujakovo, 8 v
 Buličevo, 8 r
 Celković, 7 r
 Černi, 8 r, 8 v, 9 r
 Črišnjeva, 6 r
 Denčina, 5 v, 7 v
 Dešković, 6 r
 Detomir, 8 v, 9 r
 Domboka, Dumboka, 6 r, 6 v, 7 r
 Domboska, Dumboska, 6 v, 7 r, 9 r
 Draženo, 7 r, 9 r, 9 v
 Dražnik, 5 v, 7 v, 8 r, 8 v, 9 r
 Drenak, 8 r
 Drenova, 7 r
 Dubni, 5 v, 6 v
 Dugakovo, 7 v
 Dvorine, 2 r, 5 r, 5 v
 Frlanovo, 6 r
 Gervin, 9 r, 10 r
 Glavica, Za Glavice, 5 v
 Gnojne, 6 v
 Golo brdo, 9 r
 Gomilice, 5 v
 Grabrova, 10 v
 Gradac, Za Gradac, 10 r, 11 v
 Gubac, 7 v
 Gubilnik, Za Gubilnik 5 r, 5 v, 7 r, 7 v
 Guskina (draga), 6 r, 8 r
 Horsova, 9 r
 Hraste, 6 v, 9 v
 Hrastenica, 5 v
 Hrusta, 5 r, 7 r
 Jama, 8 v, 9 r, 9 v
 Japneničina, 8 r, 9 r, 9 v
 Javoričina, 6 r
 Jazvinac, 5 v, 9 v
 Jezero, 5 r
 Kač, 7 v
 Kalina, 7 r, 8 v
 Kameni, 8 r
 Kijac, Za Kijac, 10 r
 Knežina, 10 r
 Kobiljar, 6 r, 7 r, 8 v, 9 r
 Kokica, 5 r
 Kovačevo, 6 r, 6 v, 8 r, 9 r
 Kraljevica (Porto Ré) 10 v, 11 r, 11 v
 Krančičevo, 6 r
 Krč, 7 r
 Krčina, 6 v
 Kučanovo, 7 r
 Kukuljanovo, 6 r
 Laz, 6 v, 9 r, 11 r
 Lipove, 6 v, 8 r
 Lokva, 7 r, 9 v
 Luka, 10 r
 Luketićevo, 8 v
 Malošin, 6 r
 Maranovo, 6 r, 8 v
 Martinkovo, 9 r
 Meč, 9 v
 Melnice, 9 v
 Meju vrhe, 5 r, 7 v
 Mirac, Za Mirac, 6 v, 7 v, 8 r
 Mulotići, 8 v
 Nedomir, 8 v
 Njivine, 7 r, 8 v, 9 r, 9 v
 Ogradica, 6 v
 Orihovac, 5 r, 7 v, 9 v
 Osik, 7 v
 Paprutnik, 5 r
 Pavil, 5 v
 Pavlinovo, 8 r, 8 v, 9 v
 Peč, 9 v
 Pečna, 6 v
 Plase, 6 v, 7 v, 8 r, 9 r
 Polje (ljubinsko) 1 v, 5 r, 5 v, 8 r, 9 r,
 9 v, 11 r
 Pogorele, 8 r, 9 r
 Prašćarica, 9 v
 Prosik, Za prosik, 6 r, 6 v, 7 v, 8 v, 9 r,
 11 r
 Radinov porat, 8 v
 Radovanac, 8 r
 Ralić dolac, 7 v
 Rakalić, 5 r, 5 v, 7 r, 7 v
 Ravan vela, 7 v
 Redini, 5 v
 Riginovo, 5 r
 Rumine, 6 v
 Sten, Za sten, Pod sten, 8 r, 9 v

Stipančičevo, 5 v
Šestilovac, 5 r, 5 v, 7 v
Škrebutnica, 8 v
Tomanovo, 7 r
Tuhobić, 5 r, 11 r
Turnac, 6 v, 7 r, 9 v
Ugljevica, 6 r, 7 r, 9 r, 9 v

Vitlo, 7 v
Vrtić, 9 r
Vrtina, 5 v
Zagore, 5 v, 6 r, 6 v, 7 r, 8 r, 8 v
Zarok, 11 r
Zidine, 7 v
Žitovica, 8 v

9. Prezimena Hreljinskog urbara iz 1700. godine

Antić (Antich)
Ahel (Achel)
Arbanas (Arbanasz)
Baćac (Bachiacz)
Baćo (Bacho)
Barinja (Barigna)
Baško (Bazko)
Benac (Benaz)
Bilinić (Billinich)
Blažina (Blasina)
Bobus (Bobus)
Božić (Bosich, Bossich)
Borić (Borich)
Brajac (Braiaz, Braiacz, Bragiacz, Bragiacz)
Bubanj (Bubany, Buban)
Bujan (Buian)
Burić (Burich)
Burulić (Burulich)
Car (Czar, Zar)
Čabrijan (Chabrian)
Čandrlić (Canderlich, Chanderlich)
Čingul (Cinchul)
Čop (Cop, Choop)
Dorić (Dorich)
Durbešić (Durbesich)
Filipić (Filippich, Filipich)
Fitnić (Fitnich)
Folak (Folak)
Frgina (Fergina)
Galović (Gallouich)
Grbac (Gerbacz, Gerbaz)
Grgošin (Gergossin)
Grubišić (Grubissich)
Gudac (Gudacz, Gudaz)
Gušić (Gussich)
Gusović (Guzouich)
Haramija (Haramia)
Hrabrić (Hrabrich)

Hrastina (Hraztina)
Ivanić (Juanich)
Jadro (Giadro, Jadro)
Jakin (Giakin, Gachin)
Jakovčić (Jakoucich, Giacoucich)
Jaković (Jakouich)
Jakšić (Jaksich, Giaksich)
Juretić (Juretich)
Juričić (Giuricich, Juricich)
Jurkotić (Giurkotich, Jurkotich)
Jurotić (Jurotich)
Kanijer (Canier, Kanier)
Kesralija (Kesralia)
Klarić (Clarich)
Kmet (Kmett, Kmet)
Kocijan (Coczan, Kozian, Koczian)
Kovačić (Kouacich)
Krnić (Chernich)
Kružić (Crusich, Krusich)
Kučan (Chuchian, Kuchian, Kuchan)
Kuhtić (Cuhtich, Kuhtich)
Kukuljan (Kukulian)
Levar (Leuar)
Lukšić (Luxich, Luksich)
Makarunović (Makarounouich)
Marijan (Marian)
Marković (Marcouich)
Marohnić (Marohnich)
Marokin (Marokin)
Martinić (Martinich)
Matisko (Matisco)
Matošić (Mattosich, Matossich, Matosich)
Mihičić (Mihicich)
Miloš (Millos, Milloss)
Mikoč (Mikouch)
Moderčin (Moderchin)
Munić (Munich)
Mušiljević (Musilieulich)
Mužević (Museuich)

Obrad	Štipčić (Stipcich)
Ogradić (Ogradich)	Sušić (Sussich)
Ožanč (Osanich)	Šikocjan (Sihocian)
Papić (Papich)	Šiločan (Sillochian)
Paravić (Parauigich)	Švajber (Suaiber)
Paškvan (Pasquan)	Šporar (Sporar)
Petrović (Petrouich)	Šporarić (Sporarich)
Piškur (Piskur)	Štiglin (Stiglin)
Polić (Polich)	Šubat (Subbat, Subat)
Požarić (Posarich)	Šuniga (Suniga)
Pravdica (Praudicza)	Tadej (Tadey, Thadei, Tadei, Thadey)
Puškarčić (Puskarich)	Tijan (Thian)
Rasporić (Rasporich)	Tometić (Tometich)
Ravetić (Rauetich)	Trdina (Terdina)
Rigin (Rigin)	Tremanin (Tremanin)
Rumin (Rumin)	Tružić (Trusich)
Ružić (Rusich)	Turina
Semion (Semion)	Vidas (Vidas)
Sfaglič (Sfaglich)	Vukonić (Vukonich, Vkonich)
Sintilić (Sintilich)	Zavetić (Sauetich)
Sobol (Sobol, Szobol)	Županić (Suppanich)
Stanić (Stanich)	Živko (Xiuko)

II. TEKST URBARA⁵³

(1 r)

Vrbario del castello d'Hrelin
 Conscrittione di quello pagano li sudditi d'Hrelin annualm(en)te
 in contanti per il prouento B (!) uecchio bir nominato.

A

Acher Gergur paga in quaderna uecchina	L 2 — —
Achel Iuan	„ 1 — 10 ⁵⁴
Achel Mattij	„ 2 — —
Achel Mikula	„ 1 — 10

⁵³ Ugodna nam je dužnost i na ovom se mjestu osobito toplo zahvaliti recenzentu dru Danilu Klenu na mnogobrojnim primjedbama na lekciju i prijevod urbara, koje su u znatnoj i bitnoj mjeri poboljšale i jedno i drugo. Zahvaljujemo se također i kolegi Šamšaloviću na nesebičnoj pomoći.

Okruglim zagrada obilježili smo razrješavanje kratica, a uglatim prijedlog našeg čitanja teksta koji je nestao iz isprave.

Uskličnikom u zagradi označili smo samo neke očite pogreške sastavljača i pisara. Na ostale pogreške i nedosljednosti nismo upozoravali jer se ne radi o zabuni, nego o neznanju ili bar nesigurnosti.

⁵⁴ Sa strane dodano: Antonio Antich.

B

Blasina Anton Antonou in uecchia quaderna paga	„ 6 — 8 1/2
Benac Anton in uecchia in tutto	„ 6 — 4
Buian Anton et per lui Andrea Sporarich	„ 5 — —
Blasina Gergur	„ 3 — 2
Bubany Gergur	„ 6 — 1
Bacho Jurai per se et per la vedoua Moderchina	„ 4 — 13 1/2
Braiaz Juan	„ 6 — 10
Blasina Jurai per il padre	„ 1 — —
Blasina Juan per il padre et l'altro	„ 2 — 18
Blasina Stipan per il suocero Luca Jaksich	„ 5 — 2
Blasina Mihal per il padre et l'altro	„ — — 14
Blasina Jurai	„ 2 — 11 1/2
Burul Juan	„ 2 — 11
Blasina Luca	„ 2 — 1 1/2
Blasina vdouciza Juanoua Matteia	„ 3 — 5 1/2
Burich Juan za Arbanaszi	„ 4 — 4
Barigna Jurai nella uecchia quaderna	„ 6 — 2
Bosich Juan Andrieu	„ 12 — 2
Burich Luca	„ 6 — 7
Braiacz Mikula	„ 8 — 7
Braiacz Mattij	„ — — 2
Blasina Marko	„ 4 — 2 1/2
Blasina Martin	„ 3 — 14 1/2
Barigna Mihal	„ 1 — 8 1/2
Barigna Mattij	„ 2 — 8
Bubany Mikula uecchio	„ 4 — 8 1/2

(1 v)

Bubany Mikula giuine	L 1 — 4
Bobus Martin	„ — — 15
Bachiasz Tomas	„ 3 — 18
Burich Ztipan	„ 6 — 17

C

Chuchian Anton Rigin	„ 5 — 14 1/2
Canier Anton	„ 4 — 8 1/2
Clarich Anton	„ 1 — —
Canderlich Bartol	„ — — 3
Canderlich Gergur Bruketin	„ 1 — 16
Chabrian Juan	„ 5 — 9 1/2
Coczian Gergur	„ 5 — 1/2
Coczian Juan giouine	„ 5 — 9 1/2
Canier Jurai	„ 3 — 16

Crusich Luka	„ 3 — 9
Cuchian Jurai	„ 4 — 11 1/2
Cuchian Martin	„ 3 — 3 1/2
Cuchian Jurai d'Antonio	„ 3 — 4
Crusich Juan	„ 2 — 2
Cuchian Mattij	„ 3 — 12 1/2
Cuchian Jakou	„ 2 — 1
Coczian Juan giudice	„ 8 — 10
Crusich Jurai	„ 5 — —
Crusich Mattij	„ 1 — 12
Coczian Luka	„ 5 — 19
Canier Luka	„ 1 — 7
Canderlich Mattij	„ 16 — 9 1/2
Chabrian Mattij	„ 3 — 16 1/2
Cuhtich Mikula	„ 3 — 7
Cuhtich Marko	„ 5 — 15
Canderlich Martin di Bruketa	„ 1 — 11
Coczian Martin	„ 2 — 15
Czar Mikula	„ 16 — —
Cinchul Mattij	„ — — 15 1/2
Cuchian Mattij di Gregorio	„ 6 — 10
Cauatin Mattij Jakoucich	„ 3 — 11
NB Cuchian Mihaly post'in ultimo C.	„ 3 — —
Canderlich Mattij Bruketa	„ 6 — 18
Cop Srniak	„ — — 9 1/2
Chernichia heredi di Buccari per li fenili dalli Subbati et Guzouich in Polichie	
Liubinzko	„ 10 — —
Canier Mattij	„ 3 — 12
Cuchian Martin et per lui Juan Iueglia et Iurai Marohnich	„ 4 — 10 1/2

(2 r)

Contarin Gergur Rauetich	L — — 6
Clarich Mattij e per lui heredi	„ — — 10
Cuhtich Mikula giouine	„ 3 — 18
Cuchian Ztipan	„ 4 — 17 1/2
Canderlich Ztipan et per lui German et Burich	„ 2 — 13 1/2
Choop Martin od Duorin	„ 1 — 1
Crusich Mikula	„ — — 5
Choop Gasparo per il Contarin	„ — — 15

F

Filippich Mario et per lui heredi	„ 3 — 9
Fergina Gaspar	„ 2 — — 1/2
Fergina Jurai	„ 3 — 16 1/2
Filipich Juan	„ 5 — 12

Folak Juan	„ 3 — 17
Fergina Mattij	„ 11 — 5
Filippich Mattij	„ 4 — 7
Folak Martin	„ 2 — 2 1/2

G

Gerbacz Anton	„ 5 — 6 1/2
Giuricich Anton	„ 5 — 3 1/2
Gussich Anton	„ 5 — 10 1/2
Giakoucich Anton	„ 2 — 8 1/2
Guzouich Barich et per lui Tomas Mattosich et Mario Kuhtich	„ 1 — 1
Gudacz Gergur et per lui heredi	„ 8 — —
Giakouich Jurai Rosso	„ 2 — 15
Giakouich Jurai giudice	„ 2 — 3 1/2
Guzouich Martin et per lui heredi	„ 2 — 17
Grubissich Juan	„ 4 — 3 1/2
Guzouich Lukan	„ 2 — 11
Guzouich Jurai	„ 4 — 14
Guzouich Ztipan	„ 2 — —
Guzouich Juan	„ 2 — 18 1/2
Grubissich Juan giuouine	„ 3 — 19
Giakoucich Martin Leszicza	„ 2 — 18
Giakoucich Mattij	„ — — 10
Grubissich Mikula	„ 2 — 16 1/2
Giaksich Luka	„ 4 — 1
Gergossin Mattij	„ 1 — 19
Giadro Marco	„ 8 — 9 1/2
Gerbacz Matthias	„ 9 — 10 1/2

(2 v)

Gussich Martin	L 3 — 10 1/2
Guzouich Matthij	„ 2 — 2
Giakoucich Petar	„ 6 — 15
Gerbacz vedoua di Stanich	„ 7 — 8
Giurkotich Luca, Maniacich per il suo misser	„ 1 — 8
Giachin Mihal	„ 1 — 17
Grubissich Gergur	„ 3 — 15 1/2
Grubissich Luca per se et suo messer	„ 2 — 8
Giacouich Juan	„ 3 — 6

H

Haramia Juan	„ 4 — —
Hrabrich Ztipan	„ 11 — 4
Hraztina Stipan e p(er) lui eredi	„ 5 — 9
Hraztina Gergur	„ — — 13

J

Jurkotich Juan	„ 5 — 18 1/2
Juricich Jurai	„ 3 — 15 1/2
Jurkotich Luka	„ — — 10
Juricich Mihal con quelli di Sussich	„ 7 — 16 1/2
Juricich Mattij	„ 2 — 10 1/2
Jurkotich Stipan	„ 7 — 16 1/2
Jurotich Tomas	„ 12 — 17
Juanich Paual da Dreuenico	„ 3 — 2
Jurkotich Bartol	„ 1 — —
Jadro Gergur	„ 7 — 18
Jurkotich Stipan mladi	„ 15 — 8

K

Kuhtich Bartol	„ 4 — 4
Kuhtich Gergur	„ 4 — 11
Kukulian Stipan	„ 3 — 6 1/2
Kesralia Mattias	„ 3 — 16
Kesralia Mikula	„ — — 18
Kouacich Mattij da Dreuenico	„ 1 — 8
Kuchian Jurai Rigin	„ — — 15
Kmet e per lui heredi suoi	„ 5 — 2
Kmet Mihouil	„ 5 — 5 1/2

L

Luscich Mattij	„ 2 — 3
----------------	---------

(3 r)

Luxich Mikula	L 2 — 7
Leuar Tomas	„ 8 — 12
Leuar Luka per lui heredi	„ 2 — —
Luxich Matthias	„ 3 — 19
Luxich Sztanko per se et vedoua Modercin	„ 7 — 1
Leuar Juan	„ 2 — 18 1/2

M

Millos Anton Juanou	„ 1 — 11 1/2
Marian Anton	„ 3 — —
Matisco Gergur e per lui Mattio et Luca	„ 1 — 2
Più Mattio	„ 1 — 15
Più Luca	„ 1 — 10
Marcouich Gergur	„ 2 — 4 1/2
Mikoch Gergur	„ 5 — 8
Millos Juan ij Peter	„ 6 — 4
Museuich pop Juan	„ 8 — 7

Matossich Tomas col fratello	„ 3 — 6 1/2
Marohnich Jurai	„ 14 — 11
Moderchin Juan	„ 3 — 10
Millos Jurai	„ 3 — 15 1/2
Markouich Juan e per lui heredi	„ 4 — 10
Makarounouich Jurai	„ 2 — 3
Mihichich Juan Sintilich	„ 3 — 14
Millos Luca	„ 4 — —
Markouich Marko	„ 6 — 2
Misola Mattia vdoua	„ 6 — 17 1/2
Munich Mattij	„ 2 — 4
Millos Gergur Mikulin	„ 5 — 12
Martinich Mattij	„ 1 — 10
Mikoch Mattij	„ 7 — —
Musilieuich Martin	„ 2 — 7 1/2
Milloss Mattij giudice	„ 8 — 1 1/2
Millos Gergur	„ 7 — 16
Millos Stipan giouine	„ 1 — 8 1/2

O

Obrad Jurai	„ 5 — 1
Ograchichia Mattia vdoua	„ 4 — 8 1/2
Osanichia Martina vdoua	„ 5 — —

P

Papich Anton giouine	„ — — 12
Polich Anton	„ — — 19
Pasquan Bartol	„ 1 — 14 1/2
Pasquan Gergur	„ 1 — 18 1/2

(3 v)

Praudicza Juan	L 1 — 19 1/2
Praudicza Sztipan	„ 2 — 3 1/2
Petrouich Jueglia	„ 5 — —
Polich Sztipan	„ — — 8
Polich Juracz	„ 1 — 9 1/2
Polich Jurai	„ 4 — 17
Polich Jurai Gasparouich	„ 1 — 1
Pasquana Juria vdoua	„ 1 — 13
Polich Juan d'Anto p(er) Contarin	„ — — 4
Pasquan Juan	„ 3 — 8 1/2
Posarich Juan	„ 4 — 12 1/2
Praudicza Luke Vdoua	„ 2 — 14
Praudicza Lukan	„ 4 — 16 1/2
Piskur Mihal	„ 2 — 5
Pasquan Mattij	„ 2 — 12

Pasquan Mihal	„ 2 — 12 1/2
Papich Mattij	„ — — 14
Puskarich Mikula	„ 10 — 11
Polich Mattij	„ — — 15
Polich Miha et p(er) lui eredi	„ 4 — 11
Puskarich Mario et per lui Gio. di Nicolò Vukonich	„ 5 — 17
Paravigich Mihal in tutto	„ 7 — 6
Polich Martin	„ 4 — 3
Polich Jurai	„ 3 — 19 1/2
Pasquan Sztipan	„ 7 — 1

R

Rusich Gergur	„ 9 — 3
Rigina Juana Vdoua	„ 1 — 14 1/2
Rumin Gergur et p(er) lui eredi	„ 5 — — 1/2
Rusich Juan	„ 3 — 10 1/2
Rusich Jurai conato di Sporar	„ 8 — 17 1/2
Rusich Jurai di Gregorio	„ — — 12
Rigin Mattij	„ 1 — 14 1/2
Rigin Mikula	„ 1 — 7 1/2
Rusich Matthy	„ 7 — 11
Rasporich Martin	„ 9 — 3
Rumin Stipan	„ 3 — —
Rusich Gergur Barachin	„ 1 — 4

S

Sfaglich Anton	„ 5 — 8
Sferluga Anton	„ 1 — 14
Stipcich Gergur Trauaglia	„ — — 15
Stipcich Gergur giouine	„ 2 — 15

(4 r)

Stanichia Gergura vdoua	L 5 — 8
Subat Juan di Giorgio	„ 7 — 12 1/2
Sussich Jurai et per lui Mikula Kuchtich	„ 2 — 5
Subat Jurai Sztipanou	„ 5 — 10 1/2
Sfaglich Mihal	„ — — 7
Subat Juan ztari	„ 3 — 14 1/2
Sillochian Juan	„ — — 19
Suerliuga Jurai	„ 1 — 14 1/2
Stiglin Jurai e p(er) lui eredi	„ 5 — —
Suppanich Juan mladi	„ — — 15
Stiglin Juan Martinou	„ 1 — —
Sintilich Sztipan Berbolia	„ 5 — 6
Subat Luka	„ 9 — 5

Sporar Mattij	„ 2 — 10
Stanich Mattij	„ 8 — 8
Sfaglich Mikula	„ 5 — 1 1/2
Stipcich Mikula	„ — — 11
Subat Jurai Mattieu	„ 5 — 13
Sauiber Mattij da Dreuenico	„ 1 — 8
Sussich Juan	„ 2 — 9
Suniga Mikula	„ 4 — 12
Sintilich Juan Vuko	„ — — 6
Suerliuga Mattij	„ 3 — 1
Sintilich Mattij, mladi	„ 1 — 10
Subat Stanich	„ 8 — 1
Suerliuga Sztipan	„ 1 — 15 1/2
Semion Steffano per se et suo misiter	„ 3 — —
Sobol Thoma	„ 5 — 12

T

Thian Antonio da Buccari	„ 2 — 18
Trusich Barich	„ 4 — 18
Trusich Juan Rumbaz	„ — — 8
Turina Anton	„ 12 — 11
Turina Gergur	„ 5 — 1 1/2
Terdina Anton	„ 3 — 18
Tometichia Juria vdouicza	„ 3 — 12 1/2
Tometich Juan	„ 2 — 8 1/2
Tadey Juan mladi	„ 8 — 7 1/2
Turina Jurai	„ 15 — 1 1/2
Terdina Jurai Giuste uecchio	„ 11 — 4
Terdina Jurai mladi	„ 1 — 2
Thometich Mattij	„ 3 — 12 1/2

(4 v)

Thometich Jurai Martinou	L 2 — 6
Tremanin Paue Mansig(no)r pieu(an)o	„ 1 — —
Thometich Martin Markou	„ 1 — 2
Thometich Mattij Gergurou	„ 1 — 16 1/2
Thadei Mattij	„ 5 — 19 1/2
Turina Mikula	„ 7 — 12 1/2
Turina Mattij Seperkatia	„ 2 — 13
Turina Martin	„ 3 — 13 1/2
Turina Mikula mladi	„ — — 13
Terdina Mihaly	„ 3 — 19
Thadei Mikula	„ 2 — 8
Thadei Mattij	„ 1 — 11
Thadei Luka	„ 2 — 7 1/2
Turina Paul	„ 8 — 2 1/2
Thadei Mihal p(er) se et suocero	„ 8 — 9

V

Vidas Anton	„ 5 — 14
Vukonich Bartol	„ 3 — 15 1/2
Vukonich Juan	„ 2 — 3
Vukonich Juan profos	„ 1 — 11
Vidas Mikula	„ 12 — 5
Vukonich Mikula	„ — — 13
Vidas Petar	„ 6 — 6
Vukonich Petar e p(er) lui eredi Gudaz	„ 4 — 6
Vukonich Stipan	„ — — 16
Vdoua Bruditova Jakoucicha	„ 1 — 5
Vdoua Martina Grubissichia	„ 16 — 4 1/2
Vkonich Stanko	„ 2 — 6
Vd(ou)a Martina Dorichia	„ 7 — 3
Vd(ou)a Gergura Chanderlichia	„ 5 — 8 1/2
Vd(ou)a Mikule Martinichia et per essa l'heredi	„ 5 — —
Vd(ou)a Gaspara Polichia	„ 5 — —
Vd(ou)a Petra Pasquana	„ 2 — 14
Vd(ou)a Martina Stiglina	„ 2 — 7
Vd(ou)a Gaspara Marokina	„ 3 — 15
Vd(ou)a Juana Jurkotichia	„ 1 — 16
Vd(ou)a Marka Grubissichia	„ 4 — 12
Vd(ou)a Bartola Durbesichia	„ 1 — 18

X

Xiuko Martin ztari	„ 1 — 1
--------------------	---------

Summa del vechio prouento Bir nominato	L. 1244 — 4
Riporto della Summa della nuova inscrizione	94 — 3
Summa Summarum	L. 1338 — 7

(5 r)

Di questa sudetta summa si da al capitolo d'Hreglin L 18 — in virtù d'un decreto del q(uonda)m conte Frangipani dell'anno 1668 all'incontro il sudetto capitolo d'Hrelin è obligato di dir ogni sabatto per tutto l'anno una messa cantata con le litanie per l'anime del purgatorio, sopra di che il castellano deue hauer special cura acciò puntualm(en)te uenghi osseruato tal'obligo.

La nuova conscrizione fatta nel territorio d'Hrelin sopra li terreni nuoi et pascoli nell'anno 1700

Mattij Kanier d'un pezzeto di terreno esistente in Polichie sotto la Koquicza	L. — — 1
Nicolò Krusich appresso il confine di Buccari sopra Paprutnik	„ — — 10

Michiele Fitnich sotto quello di Xiukotich			
appresso d(etto) confine			
fino Hruzta	L. = 8		
più drio Duorine di 2 valade	„ = 2	„ — —	10
Matthij Billinich appresso il suo uecchio			
attaccato alla strada publica		„ — —	2
Giudice Mattia Millos attorno la sua ualle			
grande et frà li dolchichi	L. = — 5		
più Za Gubilnik, Riginovo et			
Debela hruzta	„ = — 10		
più sopra Laat in Jezero	„ = — 4		
più una valeta Meiu uerhe et			
una sotto Debella hruzta	„ = — 2	„ 1 —	1
Vedoua et Mattio Kanier in valle Rakalich		„ — —	3
Giuriza Millos sotto Sestilouezc paga	L = — 4		
più di due valete in Orihouaz	L = — 2		
più sopra dolacz Rakalich di			
tre horti	L = — 2		
più in Jezero sotto Tuhobich	„ = — 4	„ — —	12
Jurai Sferliuga drio la sua casa in Polichie		— —	1

(5 v)

più in Meiu uerhe	L — —	2
più Za Glauicze	„ — —	2
Steffano Sferliuga drio la casa in d(ett)o luoco	— —	2
più in Densina valle	— —	2
Nicolò Luxich appresso il suo in Duorine	— —	2
più in valle Denchina	— —	2
Luka Grubissich sotto il suo in Hrastenicza	— —	6
Heredi di Giouanni Luksich in valle Rakalich	— —	4
Giorgio Kanier in Valle Rakalich	— —	3
Nelli villagi di Zagore		
Martino Gallouich Obrad, sopra la sua casa d'un pezzetto	— —	1
Giorgio Gallouich szudac appresso la strada	— —	1
Nicolò Gallouich Finderle sotto il suo	— —	6
Giorgio Giuste sotto la sua casa della parte occidentale	— —	8
Matt(i)o et Vito Jurkotich sotto villa	— —	2
più in Redini	— —	13
Ant(oni)o Blasina del circuito nuouo in Vertina	— —	12
Matt(i)o Fergina sopra Stipanchichieuo et drio a sua casa	— —	3
più drio la Plassa	— —	2
Luca Subat in Zagubilnik casa ed horto	— —	4
più in dolci Rakalich in cima di Drasnik	— —	6
più sotto Paul	— —	2
più drio Sestilouacz	— —	2
Giorgio et Antonio Subatti Za Gubilnik	— —	4
più in valle Rakalich	— —	4
più di tre mossune Za Gubilnik	— —	5
Steff(an)o Jurkotich Bullich sola la villa et in Jazuinac	— —	8

Steffano Polich sotto Gomilicze	— — 10
Thomaso Juretich sotto Jazuinacz	— — 2
più per Kalcich sopra Dubni	— — 18
Giorgio d'Antonio Blasina drio Jazuinaz	— — 10
Matthias Luksich sopra le case	— — 2
Giouanni Vukouich drio la casa et in Radouani	— — 12

(6 r)

Vedoua di Filippo Kuchian drio casa	L. — — 5
Gregorio Turina in Kuachieuo	— — 2
Sotto la villa	1 — —
più sotto Mallossin	— — 10
più in Kranchichieuo	— — 8
Mattio Turina Sepercata drio casa	— — 2
più in valle Uglieuari	— — 1
Thomaso Bachiacz sopra la casa in Zagore	— — 4
Matito Mikoch drio le case sopra l'arbori	— — 4
Gregorio Mikoch in tal luoco	— — 4
Nicolò Buban giouine appresso il suo uecchio	— — 2
più auanti Kobilgiar	— — 1
Gio. Jurkotich della Jaourichna	— — 3
Ved(ou)a di Martino Kozian della casa in Zagora	— — 2
Nicolò Bragiacz giudice drio la casa d'un seraglio	— — 3
più auanti la casa delli soli arbori et li	
pascoli per commun	— — 3
più sotto Prossik con il nipote	— — 2
Martino Turina sopra quello di Forlanouo	— — 10
più in luoco Guzkina Draga	— — 4
più d'una valetta in Maranouo	— — 1
Gio. Bragiaz di Nicolò pod szellom ztarim	— — 6
più sotto Kukulianouo	— — 2
Giouanni Bragiacz di Mattio sotto il suo uecchio	— — 10
Steffano Kukulian sopra villa uechia	— — 1
più appresso Chrisnieua	— — 1
Giouanni Sintilich Vuko sopra la villa uechia	— — 6
Gregorio Braiacz appresso quello di Michiele Kuchian	1 — —
Mattio Moderchin sotto la sua villa	1 — 4
Stanislao Luxich soto la sua villa	— — 6
più sopra Artaz in Dumboka	— — 12
Paolo Turina sotto la sua villa	1 — —

(6 v)

Antonio Turina sotto la sua villa in Zagore	L. — — 8
più in Laz sopra il Prossik	„ — — 1
Nicolò Turina uechio sotto la sua villa	„ 1 — —
più d'una ualeta in Domboska	„ — — 5
Michiele Parauigich sopra 'l Prosik	„ — — 1
Nicolò Turina giouine in Gnoine	„ 4 — —

in Dumboska di due luoghi	„ 2 — —
più drio Lipoue d'un'horto	„ — — 2
Martino di Nicolò Turina sotto Hrazta	„ 1 — —
più sopra Borchia valle	„ — — 8
Pietro di Nicolò Turina in Hrazta	„ 1 — —
più sopra le Gnoine	„ 1 — 10
Mattio di Nicolò Turina in Hrazte	„ 1 — —
Filippo Trusich drio Turnaz	„ — — 10
Nicolò Rumin, ch'ocupò in Dubni	„ — — 15
Gio. Jakouich Tulez di Dubni	„ — — 15
Giorgio Jakouich knaka di Dumboka	„ — — 15
Gio. Petrouich, ch'hà circondato attorno il suo in kerchina	„ 2 — —
più sopra quello di Matosich	„ — — 10
più sotto Prossik	„ — — 4
più Za Miraz	„ — — 2
Steff(an)o Blasina appresso la casa in Zagore	„ — — 2
Mattio Filipich giouine drio Pechna di nuouo	„ — — 4
Thomaso Matosich sotto la sua villa uecchia	„ — — 5
più sopra la casa	„ — — 8
Giorgio Turina uecchio sopra quello hà circuito drio la sua casa	„ — — 2
più in Lipoue	„ — — 2
Niccolò Matosich sopra la casa in Krasa	„ — — 6
più in Kouachieuo d'una ualetta	„ — — 2
Gregorio Canderlich sopra et sotto quello di Millos in Zagore	„ — — 3
più appresso Plasse	„ — — 2
Antonio Puskarich appresso Benchieuo	„ — — 8
più sotto Proszik	„ — — 2
più drio Plazse	„ — — 2
Gregorio Petrouich appresso la Kerchina	„ 1 — 8
Georgio Juretich per la Dumboska	„ — — 10
sotto la sua villa	„ — — 10
più in valle	„ — — 2
più in bosco Rumine	„ — — 2

(7 r)

Nicolò Millos sotto l'Ogradiza	L — — 3
del Bullichieuo	„ — — 5
più in pared sotto Kuchianouo et in Vglieuariza	„ — — 4
più drio horto di Grubissich frà le pietre	„ — — 2
Steffano Grubissich sotto la villa Jaksich	„ — — 2
Giorgio Turina Makarounouich sopra la valle Dumboska p(er) il nuouo	„ 2 — 10
Matt(i)o Gerbaz sotto 'l Tomanouo in Zagore	„ 1 — 4
Gregorio Pasquan in Zagore	„ — — 3
Giorgio Marohnich sotto il uechio suo et sotto quello del Millos	„ — — 4
	„ — — 2

Matt(i)o Tadei sotto quello di Millos in Zagore	„ — — 2
Gio. Haramia appresso Kallina	„ — — 3
più auanti Kobilgiar	„ — — 5
più in cima di Kobilgiar	„ — — 2
più sotto la casa in Zagore	„ — — 12
Mattio Bragiáz sotto Drenoua	„ 1 — 10
Thoma Szobol na Dumbokoi	„ — — 4
Martino Chanderlich sopra la casa in Zagore	„ — — 12
più di due valette ò mosune in Niuina	„ — — 4
Giorgio del giudice Kozian per la kerch	
del Loncharich	„ — — 8
più appresso Turnaz	„ — — 8
Gio. Chabrian appresso la casa	„ 1 — —
più attorno Deskouich	„ 2 — —
Matt(i) Chabrian in Zelkouich	„ 1 — 10
in valle Dumboka	„ — — 3
appresso Borchia valle	„ — — 15
Gio. Filipich una mosuna in Draseno	„ — — 2
Bortolo Pasquan appresso la casa in Loqua in	
valle Rakalich	„ — — 2
Martin Krusich Xiuko appreso la casa	„ — — 2
più in Zagore	„ — — 8
Ant(oni)o Vidas appresso la villa	„ — — 5
più Za Gubilnik	„ — — 2
Mihal Gachin sopra la casa	„ — — 1
più drio la Hruzta di Jue	„ — — 1

(7 v)

Matt(i)o Rusich appresso viall uechia	L — — 4
Michiele Rusich sotto la casa	„ — — 10
Gio. Krusich doue habita	„ — — 2
Gig(no)r Gio. Battista Rossi per un pezzetto drio	
Gubaz sopra Bucarizza	„ — — 12
Michiele Pasquan et vedoua Sintilich sotto il	
suo luoco Rauan vela	„ 1 — 16
più detto Michiele Pasquan di due horti in	
Rakalichieu dolacz	„ — — 2
Matt(i) Sporar in Orihouacz	„ — — 2
più sotto la szaza (!)	„ — — 1
Andrea Millos drio Zidina	„ — — 2
Martino Rasporiuch in valle Denchina	„ — — 3
più in Ossik	„ — — 2
più dietro Sestilouacz	„ — — 2
Bortolo Luxich in Densin Dolacz	„ — — 3
Anton Blasina Marian per Hrelina niua	„ — — 2
Gio. Subat uecchio Meiu uerhe	„ — — 2
più pod sztazu	„ — — 2

Steffano Millos in Orihouacz	„ — —	2
in valle Rakalich	„ — —	2
Za Gubilnik	„ — —	1
più in Vitlu due ualette et una in Ralich Dolacz	„ — —	4
Gio. Stanislao Subat in Valle Rakalich	„ — —	4
Steff(an)o Pasquan in valle Rakalich	„ — —	8
Giorgio di Matt(i)o Subat Za Gubilnik	„ — —	1
Giorgio Bazko Za Gubilnik 3 (!)	„ — —	3
Pietro Vidas za Gubilnik	„ — —	2
più di Drasnik	„ — —	2
Pietro Millos in Sestillouacz	„ — —	2
sotto Ossik	„ — —	1
Michiele Kuchian sotto Prosik	„ — —	4
in Mirach	„ — —	6
in valle Plasse	„ — —	1
Heredi di Nicolò Kuchian sotto Proszik	„ — —	4
Nicolò Vidas sotto Proszik	„ — —	12
Matt(i)o Polich in due vallette med(em)o luoco d(ett)o Kacz	„ — —	2
Giorgio Vukonich in Dugakovo	„ — —	2

(8 r)

	Giouanni Tometich sotto Kameni	L — —	2
	in Japnenichine horti 3	„ — —	4
NB	Juraz ò sia Giorgio Sautetich dietro Kameni	„ — —	1
	Mattio Luxich drio Kameni	„ — —	1
	Giaanni (!) Martinich sotto Kameni	„ — —	1
	Ved(ou)a Baracha appresso Paulinouo	„ — —	2
	Gio. Tadey con il fratelli in Japnenichine	„ — —	3
	Martino Kuchian in Japnenichine	„ — —	1
	Giorgio Kuchan con la cognata in Japnenichine	„ — —	1
	Vedoua d'Ant(oni)o Kuchan in valle Guskina	„ — —	1
	Michiele Thadey in Japnenichine	„ — —	2
	in valle Guskina	„ — —	2
	And(re)a Krusich in Japnenichine	„ — —	2
	in doue habita in Polichij	„ — —	4
	Mattio Jakoucich Chauatin in Japnenichine et Drasnik	„ — —	4
	Giorgio Papich in Drasnik	„ — —	2
	Mattio Thadey drio Plasa in due luochi	„ — —	6
	Giorgio Marohnic in valle Guskina	„ — —	3
	Thomaso Bachiacz in valle Guskina dietro Plasse	„ — —	3
	Giorgio Rusich in valle Guskina	„ — —	2
	più za Kameni	„ — —	2
	Giorgio Kozian sotto Radouanac	„ — —	1
	Nicolò Thadey Za Plassa due ualette	„ — —	5
	in Plasse una valletta	„ — —	2
	Mattio Tometich di due valli za Plaszu	„ — —	2
	Andrea Sferliuga di Miraz	„ — —	6

Gio. Pasquan di Miraz	„ — —	2
più in Drasnik d'una ualetta	„ — —	2
Ved(ou)a di Giorgio Grubissich Za Miraz	„ — —	2
drio Lipoue	„ — —	1
appresso l'acqua Kouachieuo	„ — —	4
appresso Drenak	„ — —	1
Marco Kuhtich in Zagore sotto il uechio	„ 1 —	—
più in Pogorele app(re)sso Cherni d'una mossuna	„ — —	3

(8 v)

Gregorio Kuhtich in Zagore sotto il suo uecchio	L 1 —	—
Steffano Vukonich d(ett)o Stepo in Jama	„ — —	1
in Proszik	„ — —	2
sopra Mulotichi	„ — —	3
Mattio Krusich Kouach d'una mossuna	„ — —	2
Ved(ou)a di Stanislao Gerbaz sotto Kobilgiar	„ — —	1
auanti Cherni	„ — —	1
Matt(i)o Rusich drio Kameni et Drasnik	„ — —	4
Gio. et Luca Burich sotto Kobilgiar	„ — —	2
Giorgio Rusich drio Kameni Paulinoue niue et Drasnik	„ — —	5
Nicolò Sfaglich auanti Kobilgiar	„ — —	1
più Skrebutniza d'una ualeta	„ — —	3
Michiele Jadro in detto luoco	„ — —	2
Antonio Sfaglich dietro Nedomir	„ — —	2
Stipan Sfaglich drio Detomir'una una (!) mossuna	„ — —	3
Antonio Sfaglich giouine drio Dedomir d'una mossuna	„ — —	3
Bortolo Vukonich in Buiakuo drio Kalline	„ — —	2
Mattio Chanderlich sotto Sitouiza	„ — —	3
dove habita con l'animali	„ — —	12
più in Radinou porat	„ — —	10
Stipan Borich sotto Sitouicza	„ — —	3
Michiele et Giorgio Jadro sotto Szitouicza	„ — —	2
più in valle Luchietich	„ — —	6
più appresso l'horto di Maran sola valetta	„ — —	4
Giorgio Jadro sopra valle di Luketich	„ — —	4
Gio. Burich sopra Luketichueo	„ — —	4
più in Maranou uert solo 'l uechio	„ — —	4
Giorgio Juricich auanti Cherni	„ — —	1
più sopra la Niuina	„ — —	1
Mattio Juricich sopra la Niuina	„ — —	1
Marino Chanderlich con li fratelli sopra la Niuina	„ — —	12
Mattia Gerbacz in Niuina	„ — —	1
Giorgio Bruketa in Brigotine	„ — —	2
Gio. Hraztina sopra Brichina	„ — —	5
Gio. et Martino Bossich in Niuina	„ — —	2
in Brigotina	„ — —	2
Mattio Munich appresso Kalcich	„ — —	2

(9 r)

Juan Burulich drio la marina et drio sua Plas d'una mossuna	L — — 2
Gio. Rusich in Hrosua d'una mossuna	„ — — 2
Michiele Subbat in Jama d'una mossuna	„ — — 2
Luca Burich in Pogorelle per andar in Cherni	„ — — 2
Mattio Munich in Gollo Berdo	„ — — 2
Giorgio Millos in Polichie pri urati od dolacz Brilasseuich	„ — — 5
Giorgio Krusich Kouach Za Sten Grubissichia	„ — — 3
Nicolò Buban uecchio in Draseno appresso Vglieuari d'una mossuna	„ — — 2
Michiele Sfaglich in Dettomir d'una mossuna	„ — — 2
Mattio Sfaglich drio Vrtich d'una mossuna	„ — — 1
Marco Kuhtich giouine in Pogorele	„ — — 3
Andrea Sferliuga appresso la calcara	„ — — 2
Thomaso Sobol drio Plasse	„ — — 2
Gio. Pasquan in Draseno apresso Sobol	„ — — 2
Heredi di q(uonda)m Martino Grubissich appresso uecchio Martinkouo in valle Dumbosco sopra e di sotto li medemi	„ 1 — 4
Antonio Turina sopra una villa Gesiun chiamata	„ 6 — —
Mattio Hraztina in Kouacheuo	„ — — 1
Michiele Giuricich in Kouacheuo di due valle	„ — — 3
Nicolò Grubissich di due vallette in Kouachieuo	„ — — 2
Gio. Grubissich di due valette in detto luoco	„ — — 2
Mattio Filipich u'una valeta in Kouacheuo più in Draseuo di Laz	„ — — 5
Gio. Sikocian appresso Niuina	„ — — 1
Gio. Leuar sopra Japnenichina d'un horto	„ — — 2
Mattio Pasquan sotto Kobilgiar	„ — — 2
Gio. Vukonich Profos drio Prosik sotto la strada più in Drasnik	„ — — 1

(9 v)

Giouanni Koczian giudice in Melnicze paga più sotto Vglieuari	L — — 2
„ — — 3	„ — — 3
Martino Chanderlich Bruketa di due horti piccoli in Niuina attorno il uecchio Duor	„ — — 4
Michiele Sfaglich d'una ualetta sotto Pech	„ — — 2
Mattij Fergina in Praszaricza et dolchich in Jama	„ — — 4
Simone Choop in Draseno sotto Loqua come uecchio seraglio	„ — — 2
Steffano Hrabrich in Draseni	„ — — 2
Luca Praudicza sotto Mech Pod Szten	„ — — 3
Nicolo Praudicza sotto Mech Pod Szten di due mossune	„ — — 3
Martino Rasporich Pod debelim hraztu in Orihouacz	„ — — 2
„ — — 1	„ — — 1

Gio. Krusich giouine Pod kraï in Draseno	„ — —	2
Michiele Rusich in Japnenichina	„ — —	2
appresso niua di Paulin	„ — —	1
Marco Philipich in Hrazte	„ — —	2
Mattio di Nicolò Stiglich del terreno fù del dominio sotto l'acqua Geruin tutto frà li canali dell'acqua di là incominciando	„ 3 — —	
Gio. Trusich Rumbaz in Polichi Zgora	„ — —	6
Mattio Matisco appresso Turnacz	„ — —	8
Luca Blasina drio Jazuinacz	„ — —	8
li 13, agosto 1746.		
NB Elisabeta fù ued(ou)a di qu(onda)m Luca Antich ora in seconde noze col Steffano Sporar deue pagar in aueni- re sopra fondi d'sua casa orto e stalla in Polichie	ss — —	12
di che gli fù fatta pure la scrittura più la d(et)ta col Steffano suo ma- rito Sporar d'un pezo di comunale in- scritogli d'ordine del'C(a)p(i)t(ano) ces(a)r(e)o de Gerlicz sc(ri)tto		
li 6. maggio 1747	ss — —	6

(10 r)

L'OBLIGHI DEL CASTELLO D'HRELIN

- 1.° Li sudditi d'Hrelin pagan'annualm(en)te in contanti . . . L 1320 — 7 tutti assieme calolati (defacolte le L 18 che si dan al capitolo) per il prouento chiamato bir come qui adietro un'ad uno è notato quanto paga.
- 2.° Li sudditi d'Hrelin sono tenuti pagar'al dominio dalli animali peccorini et caprini per il censo suly nominato d'ogni capi uinti uno col suo giouine et di capi quaranta deuono dare uno con il suo giouine et l'altro sterile d'un'anno, chi non arriuasse al n(umer)o di capi 20 non è tenuto dar'alcun animale, mà di quanti n'hauerà per ogni capi due deue pagar alla signoria in contanti soldi tre e mezzo.
- 3.° Item li sopradetti sudditi pagano d'ogni uacca sià con latte ò senza latte soldi cinque e questo vienne praticato ab antiquo secondo li priuileggij ottenuti dalli q(onda)m con [ti] di Zrinio il qual prouento il castellano nel tempo solito, cioè doppo S. Gi[or]gio deue andar conscriuer da casa in casa e tener diligente conto; e se qualche suditto ascondesse et non accusasse qualchuno di tali animali casca in contrabando, però dalli manzi non pagano niente perchè con essi conducono legname per beneficio del porto e per uso del castello.
- 4.° Più sono obligati di tutte le loro vigne dar'al dominio decima quinta parte, cioè da ogni quindecì spodi un spodo et [da] ogni quindecì boccali un boccale e questo per il prouento potocca

seu jus montano (!) qual prouento del castellano con altri officiali deputati del dominio si deue andar'à conscriuere di casa in casa ogn'anno subito doppo le vendemie con riueder tutte le botti d'ogni suddito, calcolare et riscuoter la giusta (deci)ma quinta parte per conto del dominio et li sudditi son'obligati portar tal vino in castello d'Hrelin o nelli magazzeni del dominio in Buccarizza, et se qualche suddito occultasse qualche parte de uino et lo nascondesse in fraude del dominio casca nella perdita et pena del contrabando.

- +5.º In questo territorio u'è una vigna nominata Knesina di zapatori in circa 50; questa sono tenuti lauorar, refossar, repiantar et gouernar in tutte le sue occorenze li sudditi solam(en)te il dominio quando zapano e rizapano i da⁵⁵ per prouenda di uino barille due.
- +6.º V'è anchora un'altra vigna chiamata Luka al presente affittata à Gio(vanni) Battista Rossi pe[r] 10 L all'anno per anni dieci principando dall'anno 1698, quali L 10 riscuote il castellano et li sudditi d'Hrelin sono tenuti di lauorar et gouernarla uerso la solita prebenda com'anco sono tenuti proueder d(ett)e vigne con li palli et stanghe quanto occorre.
- 7.º Sono anchora due terre con poche uiti di s[op]ra una essistente sopra l'acqua Geruin quale tienne il Michiele [K]mett et da la mettà di mosto di quello cresce di sopra al dominio et l'altra terra in luoco dietro il Gradaz tienne et da al dominio la mettà di mosto il

(10 v)

suddito Mattio Millich, e e⁵⁶ di quel pocco di biaue che cresce di sopra non da niente al dominio, ma solamente la mettà del mosto.

- ... V'è sotto questo castello il scallo di Buccarizza et in esso sono tre magazzeni di sali, uno per la riserua de legnami, uno per la riserua di granni, due case grandi doue stano l'officiali et l'habitatione dell'osto (!).
- 8.º Sotto questo castello nel porto di Buccarizza sono tonere ò sia tratte con le quali si pescano li pesci toni, tre, de quali frutto ò sià pesce ch'in esse si prende si diuide in tre portioni, du[e] portioni per il dominio et la terza alli pescatori, però anco di quella [t]erza portione gli si leua ogni decima libra per il dominio et il res[t]o gli si paga à soldi quatro la libra.
- 9.º Vna simile tonera si tienne in porto Za kiaz sotto il castello nuouo di Porto Rè tutta pertinente anco al dominio et gouernata come l'altre tonere di Buccarizza.
- 10.º Di più una tal tonera nel porto di Grabroua nella qual'è il dominio interessato in una portione, in'altra l'heredi Turina et nella terza Nicolò Zar di quello ch'in essa si prende prima vienne al dominio la decima libra di tutto, poi si diuide alla mettà, una mettà uienne alli pescatori et l'altra alli nominati tre partiali,

⁵⁵ i da: dodano iznad teksta.

⁵⁶ Riječ e također i u tekstu dva puta.

però ancho l'interessati sono tenuti in ogni spesa à rata portione et li pescatori cuser et aggiustar la rete à spese proprie et li pescatori son'obligati a uender la loro portione al dominio, come anco li interessati.

- 11.º In questo territorio si mantengono l'animali peccorini e caprini et frà questi si mettono anco quelli, che di tutto Vinodol si raccolgono per il prouento suly ogn'anno; à questi animali attende un sol pastore; d'iuerno li pascola nel pascolo riservuato al dominio Zarok chiamato et d'està [si] pascolano nella montagna con l'altri animali delli sudditi. Del frutto in formaggio et lana il castellano deue render conto verso (l')iuerno in autumno. Frà questi animali s'ellegono li più vecchi [e] più tristi, che non sono per releuar et si uendono al meglio si puono et caso non si potessero uendere li sudditi di tutti quatro castelli so[no] tenuti à prenderli et pagar li grandi a L. 4 — 10 et li piccoli à L. 2 [— 5] secondo l'antica consuetudine.

Al'pastore ch'attende à dett'animali si dà per il suo salario mist[ura] stara dodeci, tella sottile mazze due, tella grossa mazze d[ue], animali con li suoi gioueni cinque e sterili cinque com'anco è [li]bero delli suoi animali proprij del censo suly. Il medemo pas[to]re è obligato pascolar bene detti animali del dominio, attender[li] et hauer special cura d'essi, acciò non uadino de male; se p[oi] per disgratia crep[a] qualch'animale, il medemo pastore d[el] dominio è obligato portar la pelle al castellano et far la [pro]ua che sià andato

(11 r)

d[a] male, et ogn'anno il castellano è oblig[ato] conscrieur'ogni frutto di dett'animali per renderne conto al dominio.

- 12 Sono tenuti li sudditi d'Hrelin quando spartiscono li formaggi li giorni di S. Rocco dar per la ricognitione del castello una pezza intiera di formaggio però più piccola dell'ordinario d'ogn'aggrumo, ò per dir meglio sztan che quell'anno hauerano. Et li pastori, che pascolarano et hauerano delli proprij animali di latte, dalla portione intiera sono tenuti dar'un capretto per simil ricognitione e questi tali pastori sono liberi di quelli soldi quatro che deue dar ogni suddito al graschico; il dominio poi li da all'anno per la sua fatticha sette stara di biaue.

- + 13 Sotto il medemo dominio sono tre pascoli riseruati per li soli animali del giurisdicente doue non ardiscono pascolarsi l'animali delli sudditi, il primo pascolo si chiama Zarok, secondo Zagradaz, terzo Laaz et quando il dominio non tiene animali proprij si affittano questi tri pascoli al plùs offerenti.

Parimente sono due fenili uno il luoco Pogle Liubinzko nominato et l'altro in luoco Za Proszik nominato; quell'essistente in luoco Pogle sfalzano et aggrumano li fieni li sudditi di tutti quatro castelli, cioè d'Hrelin, Driuenico, Grizane et Bribir, ogn'uno la sua portione; et quello di Zaproszik soli sudditi d'Hrelin sfalzano et aggrumano, poi li fieni d'un' e l'altro fenile portano li sudditi d'Hrelin

al medemo castello ò al porto di Buccarizza ò à Porto Rè et questo tutto gratis et senza spesa del dominio. Di questo fieno si riserua il bisogneule per mantenimento dell'animali piccoli del dominio, il resto stà alla disposit(ion)e del medesimo.

Vi son' anchora uicin'al scallo di Buccarizza due horti, un attaccato all'ostaria, l'altro drio la capella di S. Pietro.

- +14 Il fenile Tuhouich essistente uicin alle fuccine di Lich sono tenuti sfalzar li sudditi di tutti quatro castelli, Hrelin, Dreuenico, Grisane e Bribir et li fieni ben asciugati aggrumar et metter'alle mede, et il dominio per esser fenile grande, è tenuto dar per la prebenda ad ogni castello per la sfalcatura et aggrumatura paneti 300 et dodeci et del uino boccali 156 et di pugina ò sià ricota l(ibr)e 52 e questi s'intende di dar'alle persone cento e quatro per ogni castello⁵⁷ ad ogn'uno panetti tre, uino boccali uno e mezzo e di pugina l(ibr)e 1/2; il dominio poi alle spese proprie fà portar li fieni alla curia delle fuccine di Lich, così per il passato s'osseruaua sempre.
- +15 Sono tenuti in ogni bisogno somministrar con rabota calzina et legnami in trauamenti per castello d'Hrelin et il dominio tauollame, ferrarezze et pagar le maestranze però le tauolle delle fuccine di Lich sono tenuti li sudditi per rabota portare.
- +16 Sono tenuti in portione di tutti quatro castelli prouedere il

(11 v)

bisogno di calzina, sabion | et rabota per li magazeni et case del dominio essistenti in porto di Buccarizza, Porto Rè Uecchio e Nuovo et il dominio paga li mistri et deue dar legnami et ferrarezze.

- +17 Sono tenuti tutti quatro nominati castelli simil(m)en)te in portione uguale dar e condur quando occorre et fa bisogno per il pontile di Buccarizza li palli cente (!) attorno et tranezi et il dominio legname di sopra, maestranze, ferrarezze et altro et li sudditi portar li sassi et far'altra rabotta.
- 18 Li sudetti sudditi d'Hrelin quando pescano con loro tratte proprie sono tenuti dar la giusta decima di quello prendono delli pesci scombri et sardelle grandi com'anco al giurisdicente il regalo di pesce al solito per li giorni di mercordi, venerdì, sabbato di quaresima et nelli giorni delle viglie per tutto l'anno.
La pesca nella valle di Buccarizza è riseruata per il solo dominio.
- +19 Sono tenuti quando il dominio hà bisogno di qualche barcha zopolo nominata per uso delle tre tonere et tratte piccole essistenti nel scallo di Buccarizza, di farlo et condurlo in compagnia delli sudditi di Dreuenico et il dominio è tenuto dar'ad ogni mistro che lo fà per la prebenda un boccale e mezzo di uino et tre pani et à quelli che lo conducono al mare per ogni paro di manzi mezzo boccale di uino

⁵⁷ per ogni castello: dodano sa strane.

et un pane com'anco à quelli ch'assistono per li protti nel condurlo uien simil prebenda.

- +20 Sono tenuti dar'ogn'anno alli officiali di Buccarizza di legna per fuoco passa dieci et l'altri tre castelli ogn'un tanto al giurisdicente.
- 21 Sono tenuti d'inuerno da Hrelin in sino la fuccina di Lich ad ogni comman[do] dell'officiante purgar le strade dalle neu in compagnia di quelli [di] Dreuenico et anco d'estate purgar le medeme di pietre et arbori che cascano e trauersano le strade e somministrar le rabote, che [le] salisano poi il dominio paga le maestranze.
- 22 Sotto il dominio d'Hrelin sono diuersi boschi dalli quali si conducano per uia delli sudditi diuerse sorti di legnami per il traffico al porto et scallo di Buccarizza per conto del dominio et dall'officianti del dominio si pagauano prima alli sudditi tutto in effetti à prezzi già stabiliti secondo la qualità e specie di legnami et al presente si pagano quatro parti con effeti ò robba sopra la quale s'auanza il suo terzo d'utile per il dominio et la quinta parte in contanti però ad beneplacitum dell'Ecc(els)a Aul(ic)a Cam(er)a dell'A(ustria) I(nteriore).
- 23 Si prohibisce à tutti li sudditi d'Hrelin di non tagliar ne far'ò condur al porto sotto pena di contrabando alcun zopolo senz'hauer ha[uu]to prima la licenza dalla superiorità et pagato il solito dacio.
- 24 Parim(en)te si guardarano sotto rigorosissime pene di danneggiar li

(12 r)

boschi con | tagliar'arbori per pascoli di lor'animali; dourano non solo buonificar tutto il danno fatto mà anco saranno ben castigati; à questo fine il castellano con li giudici douran più uolte all'anno far la uisita per detti boschi: così pure non ardirano tagliare li zabroni, se non per solo proprio uso et delle loro case.

- +25 Sotto questo castello si tengono alcuni sudditi per li barcaroli, li quali sono liberi d'ogn'altra rabota et guardie, bensi sono tenuti menar per mare il giurisdicente et altri officiali quando uano in qualche luoco per il beneficio del dominio al solito com'anco sono tenuti nelle barche del dominio menar per le fabriche calzina sabion et pietre con gl'altri castelli à proportione et il dominio li da la solita prebenda.
- 26 Li sudditi d'Hrelin con quelli di Dreuenico al solito sono tenuti gratis portar le somme ò sià robbe del dominio sino Brod come anco dar la caualcatura per il giurisdicente et officiali, quando uano al seruitio del dominio alla mettà con il popolo di Bucari del che li castellani doueran passar d'accordo et di regola.
- +27 Son'anco tenuti dar la caualcatura al giurisdicente et all'officiali quando uano in seruitio del dominio sino Dreuenico et quelli di Dreuenico sino Grisane, d'indi da castel' in castello.
- 28 Nel castello sono tenuti tenir doi huomini per la guardia, li quali son'obligati portar lettere del dominio sino Fuccine, Grobnico, Buc-

- cari e Dreuenico, d'indi da castell'in castello. La porta del borgo si deue serar'all'Aue Maria et le chiaui si deuono portar'al castellano.
- 29 Similm(en)te nel porto ò sia scallo di Buccarizza sono tenuti seruir tre huomini per guardia, li quali son'obligati portar lettere del dominio alli castelli di Buccari, Dreuenico, Grobnico e Fiume, ad altro non si posson'asstringer.
- 30 Ogni qual uolta qualche suddito incominciasse sussurar ò soleuar il popolo contro il castellano ò qualsisia altr'ufficiale, perde tutti li suoi beni sotto il dominio et in oltre li tali con tutta la loro fameglia si deuono bandir et scaciar dal territorio del dominio et proclamarsi per perpetui infedeli.
- 31 Li sudditi d'Hrelin possono uendere case, vigne et altri terreni un'ad altro con insinuarsi però prima al castellano et li soliti incanti, et possono far'altri traffichi et baratti pagano però sempre li soliti driti al dominio, mà il negocio de legnami et altri negocij nel porto si riseruan per solo dominio.
- 32 Alli medemi sudditi si permette la uendità di vini da S. Michiele sino San Gio[r]gio mà da S. Giorgio sino S. Michiele la uendità e l'educilio de uini al boccale s'aspetta al solo dominio, possono però alle somme uender uini domestici proprij, anchora doppo S. Giorgio offerendo |

(12 v)

- offerendolo⁵⁸ pero prima al dominio al prezzo istesso et si qualche suddito ò chi si sià altro si trouasse uender uino al boccale doppo S. Giorgio casca in pena di duc(ati) 25 et perdità del uino esistente nella botte che uendesse à minuto.
- 33 Li preti cioè è il capitolo d'Hrelin secondo l'uso antico son'obligati dar'al castellano d'Hrelin la bania cioè della portione di loro decime di vini, grani et agnelli d'ogni uinti, uno, per il che il castellano è obligato assisterli nelle lor'occorenze in cose di ragg(ion)e e giustizia.
- 34 Nissun suddito d'Hrelin puol lasciar terreni, vigne ò case alle chiese e se lasciarà, così li parenti ò altri sudditi à giusta stima possono discomprar tal lascite et dar il dannaro alle chiese et il solito censo al dominio, qual sempre doura conseruarsi intatto.
- 35 Se qualche prete hauerà con qualche dona bastardi deue pagar al dominio di pena L 50 dal maschio et L 25 di femina poi il monsig(nor) vescouo separatam(en)te lo puol castigar per simil'eccessi e tal prete non può lasciar'alli suoi bastardi cosa alcuna mà ali proprij fratelli ò parenti se n'haurà, non hauendo fratelli ò altri parenti, così li suoi beni cascano al dominio.
- 36 Li giudici, satnico, graschico et altri officiali delli sudditi si deuono mutar ogn'anno assistente il castellano oueram(en)te confermar

⁵⁸ Riječ offerendo također i u tekstu dva puta.

li qualificati. Il giudice poi uno chiamato giudice della signoria anco si deue eliger dal castellano. Tal giudice del dominio, satnico et graschico anco si liberano del prouento suly et potocca et il giudice del dominio anco si libera del censo bir per li suoi vignali et terreni.

- 37 Nissun pieuano ò altro prete puol goder'alcun beneficio doue al giurisdicente s'aspetta dar la colatoria, mà quelli che dal giurisdicente uengon'eletti et hauerano la sua colatoria li medemi goderano anco il beneficio et rendità d'essa.
- 38 Nissun suddito puol uender beni alli stranieri et le alcun suddito uolesse habitar'altroue fuori della giurisdittione, et non seruisse al giurisdicente et facesse oblighi come l'altri sudditi all'hora perde la sua portione delli beni, li quali cascano al dominio, mentre ogni suddito che uol goder beni suoi deue seriur'al dominio al suo obligo come l'altri.
- 39 Si deue tenir nel castello un protocollo et libro nel quali il cancelliere deue conscriuer tutte le sentenze delli giudicij et alle parti che la recercarano deue dare giusta copia delle sentenze sotto pena dell'infedeltà, del qual libro et custodia d'esso दौरa hauer cura [il] castellano del dominio.
- 40 Il castellano deue con diligenza riceuere l'accuse dalli sudditi et conscriu[er]le medeme per far poi celebrar li giudicij et li giudici deuono g[iu]dicare giustamente secondo la ragione et giustitia non

(13 r)

per [in] | interesse⁵⁹ alcuno, et se qualche giudice si scuoprisse corrotto दौरà esser castigato; doue se qualche suddito sarà condannato in qualsisia pena pecuniaria il castellano deue annotarla et riscuoterla per il dominio con tenere diligente registro di tali pene et riscossioni per rendere conto d'esse. Prima si celebrauano li giudicij ogni primo lunedì del mese adesso si दौरano celebrar secondo sara di bisogno et il castellano sotto castigo non deue per proprio interesse clandestinam(en)te aggiustar le parti in cause criminali, mà far discuter giudicialm(en)te le cause ciuili d'importanza, massime doue si conosce, che il dominio दौरà receuer qualche condanna.

- 41 Li giudici (!) in cause ordinarie ciuili uengono celebrate dal castellano con l'assistenza delli giudici ordinarij d'Hrelin et per le loro sportule non deuono riceuere più di L 6. da ogni giudicio, le quali L 6. si spartiscono frà di loro. Le cause poi rileuanti et criminali deuono esser giudicate dal vicario, castellano et l'altri giudici, et tutti li giudicij deuono celebrarsi in castello.
- 42 Li giudici et seniori d'Hrelin non possono ne deuono distribuir'ad alcun suddito terreni deserti ò comunali mà se tal pezzo di terreno uorra qualche suddito, si दौरà insinuar'al dominio et dall'officiale

⁵⁹ Tako u tekstu.

deputato dal dominio riceuerà tal comunale con pagar al dominio quel censo ò tributo che li sarà posto annualm(en)te e sopra tal terreno il che dourà annotar nell'vrbario.

In oltre nissun suddito potrà proprio motu occupar pocco ne molto della terra comunale senza saputa del castellano, sotto pena della perdita di tal terreno et pena al dominio di lire uinti cinque; il ch'almeno una uolta all'anno il castellano diligentem(en)te dourà per tutto il territorio andar et tenirne diligente conto.

- 43 Li sudditi d'Hrelin non possono uendere terreni un'ad altro senza prima insinuarsi al castellano et questo acciò li diritti del dominio restino illesj, mà con tal uendite e mutationi di nuouï nomi si possino inscriuer li nuoi possessori nel vrbario per pagar quello deuono et ciò sotto pena della perdita della somma contratatta per tali terreni.
- 44 In tempo di guerra li sudditi deuon,esser fedeli al dominio et se qualcheduno si scuoprissi in qualche infedeltà, all'hora perde la testa et li beni et l'heredi di tali infedeli ancora cascano nella pena dell'infedeltà.
- 45 Le decime episcopali et di sacerdoti tanto del vino, biade et altro non si puono uende[r] altroue, che in Vinodol all'uso antico, cioè un soldo di meno di quello del[i]i sudditi, il boccal di uino e così altre robbe.
- 46 Tutti li sudditi d'Hrelin sono tenuti portar li loro mielli al scallo di Buccari per conto del dominio sotto pena di ducati uinti cinque et il dominio sin'al presente tempo l'usa pagar'à soldi cinque la l(ibr)a in contanti.
- 47 La caccia della saluaticina si riserua per il dominio, però quando un suddito amazzasse qualche saluatizina è tenuto portarla al dominio et il dominio gli da per ogni cotorno soldi dodeci, per una pernice soldi otto, per un lepre soldi dodeci et di sopra più un paro di tiri di poluere. |

(13 v)

- 48 Quando ammazza un cingale è tenuto portar al dominio la testa et un pezzo di rosto; dell'orso uien'al dominio la testa, le zatte et un pezzo per rosto et la pelle per la quale gli si paga secondo il ualore. Parimente se li sudditi ammazzassero uolpe et martori son'obligati portar le pelli al dominio et per ogni pelle tanto di uolpe che di martore quando è buona li si paga lire tre, et per ogni pelle di lupo quando è buona lire sei. Tuto quello li sudditi deuon' osseruare secondo l'uso antico sotto pena di ducati uinti cinque.
49. In questo territorio u'è una zolla, di qual'all'ultimo uienne annotata la sua tariffa di che e come si douerà essigere.
- + 50 Li detti sudditi in loro quarta portione sono tenuti nel dibisogno far e portar trauamenta et li refudi di tauolle delle fuccine di Lich per il teto in Zarok dell'alloggiamento dell'animali piccoli del dominio et il dominio da li chiodi et maestranza.

- 51 Le lingue di manzi ò uacche che uengon'ammazzate e uendute in beccharia ò altroue aspettano al dominio quali lingue il castellano deue riceuere.
- 52 Tariffa dal castello d'Hrelin come sotto Dreuenico.

Conc(ord)at cum suo orginalli
ita testor ego
Michael Paravigich castellanus
Requiescat in pace; viuat in
aeternum Deo creatori suo

III. PRIJEVOD TEKSTUALNOG DIJELA NA HRVATSKI JEZIK

1 Hreljinski podložnici plaćaju godišnje u gotovu novcu 1320 libara i 7 solda, i to računati svi zajedno (uz odbitak od 18 libara što se daju kap-tolu) za prihod zvan *bir* kao što je i tu otraga označeno za svakog pojedinca koliko plaća.

2 Hreljinski podložnici dužni su plaćati gospoštiji od ovaca i koza za daću zvanu *sulj* od svakih dvadeset glava jednu s njezinim mladim, a od četrdeset glava moraju dati jednu s njezinim mladim i drugu jalovu od jedne godine; tko ne bi dostigao do broja glava 20, nije dužan dati nijednu životanju, nego od onih koje ima za svake dvije glave mora platiti gospoštiji u gotovu solda tri i po.

3 Dalje, gore navedeni podložnici plaćaju od svake muzne ili jalove krave solda pet, i to se radi odavno prema privilegijama dobivenim od pokojnih grofova od Zrinja; taj prihod treba kaštelan u uobičajeno vrijeme, tj. nakon sv. Jurja, da popiše od kuće do kuće i da pažljivo obračuna; a ako bi neki podložnik prikrio i ne bi prijavio neku od takvih životinja, pada u (kaznu) kontra-band; međutim od volova ne plaćaju ništa jer s njima prevoze drvenu građu za potrebe luke i za korist kaštela.

4 Još su obvezani od svih svojih vinograda dati gospoštiji petnaesti dio, to jest od svakog petnaestog spuda jedan spud i od svakih petnaest bokala jedan bokal, i to za prihod *potoka* ili jus montano; taj prihod treba da kaštelan s ostalim službenicima upućenim od gospoštije ide popisati od kuće do kuće svake godine odmah poslije berbe, s time da pregleda sve bačve svakog podložnika, obračuna ih i ubere pravi petnaesti dio za račun gospoštije; podložnici su dužni donijeti to vino u hreljinski kaštel ili u skladišta gospoštije u Bakarcu; ako bi koji podložnik sakrio koji dio vina i prikrio ga na štetu gospoštije, pada u gubitak (vina) i kaznu kontribanda.

5 U ovom području postoji vinograd zvan Knežina u veličini od oko 50 kopača; njega su podložnici dužni obrađivati, prekopati, ponovno zasaditi i u njemu raditi sve što mu je potrebno, a gospoštija daje samo dva barila vina za opskrbu kada kopaju i prekopavaju.

6 Postoji još jedan vinograd koji je sada dan u zakup Ivanu Baptisti Rosiju za 10 libara godišnje za vrijeme od deset godina počevši od god. 1698; tih 10 libara ubire kaštelan, a hreljinski podložnici su dužni obrađivati ga i u njemu raditi uz uobičajenu opskrbu kao što su također dužni opskrbiti rečeni vinograd kolcima i motkama kad zatreba.

7 Postoje također dvije zemlje s malo loze na njima, jedna postoji nad vodom Gervin i drži je Mihajlo Kmet koji daje polovicu mošta gospoštiji od onoga što tamo raste, kao i druga zemlja, na mjestu iza Gradca, te za nju daje polovicu mošta podložnik Matija Milić. Od ono malo žita što raste na njemu, ne daje ništa gospoštiji, već samo polovicu mošta.

Pod tim kaštelom postoji pristanište Bakarac, a u njemu se nalaze tri skladišta soli, jedno za spremanje drva, jedno za spremanje žita, dvije velike kuće, gdje stanuju službenici i stan za gostioničara.

8 Pod tim kaštelom u bakaračkoj luci postoje tri tunere ili vučne mreže u kojima se love tune, od kojih se plod, naime ribe što se u njima ulove dijele u tri dijela, dva dijela za gospoštiju, a treći dio za ribare; međutim, također i od toga trećeg dijela uzima se svaka deseta libra za gospoštiju, dok se ostatak plaća libra po četiri solda.

9 Slična tunera drži se u luci Za kijac pod novim kaštelom Kraljevice; pripada u cijelosti gospoštiji, a njome se upravlja kao onim tunerama u Bakarcu.

10 Još postoji jedna takva tunera u luci Grabrova u kojoj je gospoštija sudionik u jednoj trećini, drugu trećinu drže nasljednici Turine, a treću Nikola Car. Od onoga što se u njoj ulovi najprije pripada gospoštiji deseta libra od svega, a nakon toga se dijeli po polovici, jedna polovica pripada ribarima, a druga naprijed navedenim suvlasnicima; međutim, sudionici su također dužni srazmjerno (snositi) sve troškove, a ribari štiti i popravljati mreže na vlastiti trošak. Ribari su nadalje obvezni prodati svoj dio gospoštiji, a također i sudionici.

11 U ovom području drže se ovce i koze, i među njih se stavljaju također i one što se sabiru iz cijelog Vinodola na ime prihoda zvanog *sulj* svake godine. Brigu nad tim životinjama ima samo jedan pastir. On ih napasati zimi u pašnjaku namijenjenom isključivo za gospoštiju, zvanom Zarok, a ljeti pasu u planini s ostalim podložničkim životinjama. Od dohotka u siru i vuni kaštelan treba da daje obračun u jesen. Među tim životinjama probiru se najstarije i najtužnije koje nisu za uzgoj pa ih se prodaje što se bolje može, a ako ih se ne može prodati, podložnici svih četiriju kaštela dužni su uzeti ih i platiti za velike 4 libre i 10 solda, a za male 2 libre i 5 solda prema starom običaju.

Pastiru koji se brine za rečene životinje daje se za plaću žita dvanaest stara, tanke tkanine dva svežnja (maca), grube tkanine dva svežnja (maca), pet životinja sa svojim mladima i pet jalovih, a slobodan je od podavanja *sulj* od svojih vlastitih životinja. Isti pastir obvezan je dobro napasati rečene gospoštijske životinje, brinuti se za njih i osobito nastojati da im se koje zlo ne dogodi. Ako bi se ipak nesrećom dogodilo da koja životinja uginu, isti gospoštijski pastir obvezan je donijeti kožu kaštelanu i dokazati da se dogodila nesreća. Svake godine kaštelan je obvezan popisati sav priplod rečenih životinja i dati obračun gospoštiji.

12 Hreljinski podložnici dužni su u vrijeme diobe sira na dan sv. Roka dati za nadzor sa strane kaštela jedan cijeli sir, ali nešto manji od uobičajenog, i to od svakog stada, bolje reći stana, koje će imati te godine. A pastiri koji će napasati i imati vlastite muzne životinje od čitavog dijela dužni su dati jare za sličan nadzor. Ti pastiri slobodni su od (davanja) onih

četiri solda koje treba dati svaki podložnik grašćiku, a gospoštija im daje na godinu za njihov rad sedam stara žita.

13 Pod istom gospoštijom postoje tri pašnjaka namijenjena isključivo za životinje upravitelja, pa na njima ne smiju pasti podložničke životinje. Prvi se pašnjak zove Zarok, drugi Zagradac, treći Laz. Kada gospoštija ne drži vlastite životinje (na njima), ta tri pašnjaka daju se u zakup najboljem ponuđaču.

Isto tako postoje dvije livade, jedna u mjestu zvanom Polje ljubinsko, a druga u mjestu zvanom Za prosik. Onu koja postoji u mjestu Polje kose i sabiru sijeno podložnici svih četiriju kaštela, tj. Hreljina, Drivenika, Grižana i Bribira, i to svaki svoj (razmjerni) dio. Livadu zvanu Za prosik kose i sabiru sami podložnici Hreljina, a nakon toga sijeno obiju livada donose hreljinski podložnici u taj kaštel ili u luku Bakarac odnosno Kraljevicu, i to sve besplatno i bez troška gospoštije. Od toga sijena čuva se dio za potrebu održavanja malih gospoštijских životinja, a ostatak stoji njoj (tj. gospoštiji) na raspolaganju.

Postoje također blizu bakaračkog pristaništa dva vrta, jedan neposredno uz gostionicu, a drugi iza kapele sv. Petra.

14 Livadu Tuhobić koja postoji blizu kovačnice (fužina) kod Liča dužni su pokositi podložnici svih četiriju kaštela, Hreljin, Drivenik, Grižane i Bribir, te dobro posušeno sijeno sabrati i postaviti na ista mjesta, a ako je livada velika, gospoštija je dužna dati za opskrbu svakom kaštelu za košnju i sabiranje 312 pogača kruha i 156 bokala vina te 52 libre mekog sira, a to znači dati za sto i četiri osobe za svaki kaštel svakome tri pogače, jedan i po bokal vina i polovicu libre mekog sira. Gospoštija nakon toga na vlastiti teret prebacuje sijeno u dvorište kovačnica (fužina) kod Liča kao što se u prošlosti uvijek radilo.

15 Dužni su u svakoj potrebi pomoći fizičkim radom, vapnom i drvenom građom za hreljinski kaštel, a gospoštija (daje) daske i željeznu građu i plaća obrtničke poslove. Ipak grede iz kovačnica (fužina) kod Liča dužni su podložnici donijeti na kuluk.

16 Dužni su srazmjerno sa sva četiri kaštela pobrinuti se za vapno, pijesak i fizički rad za skladišta i kuće gospoštije koje postoje u luci Bakarac, stara i nova Kraljevica, a gospoštija plaća obrtnike i treba da daje drvenu i željeznu građu.

17 Dužna su sva četiri imenovana kaštela također srazmjerno jednako dati i dovesti po potrebi za moło u Bakarcu stotinu kolaca naokolo i dasaka, a gospoštija (daje) gornje drvo, obrtničke radove, željeznu građu i drugo. Podložnici su dužni donositi kamenje i obavljati druge fizičke poslove.

18 Gore rečeni hreljinski podložnici prilikom ribolova sa svojim vlastitim vučnim mrežama dužni su dati pravu desetinu od onog što ulove od riba škombra i velikih srdela, a također i upravitelju dar u ribama obično na dane utorak, petak i subotu u velikom tjednu kao i u danima koji prethode blagdanima (vigilije) tijekom čitave godine.

Ribolov u bakaračkoj uvali pridržan je isključivo za gospoštiju.

19 Dužni su, kada gospoštija ima potrebu za kakvim čunjem zvanim copolo, za potrebu triju tunera i malih vučnih mreža što postoje u prista-

ništu u Bakarcu, učiniti ga i dopremiti ga zajedno s drveničkim podložnicima, a gospoštija je dužna dati svakom obrtniku koji ga izrađuje za opskrbu bokal i po vina i tri pogače kruha, a onima koji ga dopremaju do mora za svaki par volova polovicu bokala vina i pogaču kruha. Također i onima koji pomažu pregradnicima u dovoženju daje se slična opskrba.

20 Dužni su dati svake godine službenicima u Bakarcu ogrjevnog drveta deset sežanja, a ostala tri kaštela svaki isto toliko upravitelju.

21 Dužni su zimi od Hreljina sve do kovačnica (fužina) kod Liča na svaki nalog službenika čistiti putove od snijega zajedno s onima iz Drivenika, a po ljeti čistiti ih od kamenja i drveća što pada poprijeko putova, te dati fizičke radove da ih poravnavaju, a onda gospoštija plaća obrtničke poslove.

22 Pod hreljinskom gospoštijom postoje razne šume iz kojih dovoze podložnici razne vrste drveta za trgovinu u luci i pristaništu u Bakarcu za račun gospoštije. Službenici gospoštije plaćali su prije podložnicima sve u naturi po cijenama nekoć određenim u skladu s kakvoćom i vrstom drveta. Sada se plaćaju četiri dijela u naturi ili u robi, čemu se pridodaje trećina za gospoštiju, dok se peti dio plaća u gotovome, ali uz odobrenje slavne Krajevske komore unutarnje Austrije.

23 Svim hreljinskim podložnicima zabranjuje se sječa, obrada i dovoz u luku pod kaznom kontrabanda bilo kojeg čunja zvanog copolo bez prethodnog odobrenja pretpostavljenih i plaćanja uobičajene carine.

24 Isto tako neka se čuvaju, pod najstrožim kaznama toga, da oštećuju šume sječom drveća za pašnjake svojih životinja (jer inače) morat će ne samo popraviti učinjenu štetu nego će još biti oštro kažnjeni. U tu svrhu kaštelan sa sucima trebat će više puta godišnje obilaziti rečene šume. Isto tako neka se ne usude sjeći zabrane, osim za potrebu vlastitu i svojih kuća.

25 Pod ovaj kaštel pripadaju neki podložnici kao veslači, koji su slobodni od svih drugih fizičkih poslova i čuvarske službe. Oni su dužni voziti po moru upravitelja i ostale službenike kad idu na uobičajeni način na neko mjesto u korist gospoštije. Oni su također dužni voziti u gospoštijским barkama za građevine vapno, pijesak i kamenje s ostalim kaštelima u srazmjeru, a gospoštija daje uobičajenu opskrbu.

26 Hreljinski su podložnici obično dužni zajedno s onima od Drivenika besplatno prebacivati toware odnosno robu gospoštije do Broda, te dati konje za jahanje upravitelju i službenicima kada idu u službi gospoštije, (i to) na polovicu s pukom bakarskim, o čemu kaštelani treba da se dogovore i da to reguliraju.

27 Također su dužni dati konje za jahanje upravitelju i službenicima kada idu u službi gospoštije do Drivenika, a oni iz Drivenika do Grižana, i tako od kaštela do kaštela.

28 Dužni su u kaštelu držati dva čovjeka za stražu, koji su obvezatni nositi pisma gospoštije do kovačnica (fužina), Grobnika, Bakra i Drivenika, a odatle od kaštela do kaštela. Vrata tvrđave treba zatvarati na Zdravo Marija, a ključeve treba odnijeti kaštelanu.

29 Slično u luci, odnosno pristaništu u Bakarcu dužni su služiti s tri čovjeka za stražu, koji su obvezani nositi pisma gospoštije do kaštela Bakra, Drivenika, Grobnika i Rijeke, a ne može ih se na drugo siliti.

30 Kad god neki podložnik počne šaputati ili podizati narod protiv kaštelana ili bilo kojega drugog službenika, gubi sva svoja dobra u gospoštiji i osim toga treba takve prognati i potjerati sa čitavom njihovom obitelji iz područja gospoštije te ih proglasiti za trajne nevjernike.

31 Hreljinski podložnici mogu prodavati kuće, vinograde i druge zemlje jedan drugome uz prethodnu obavijest kaštelanu i uz uobičajene javne proglose, a mogu obavljati i drugu vrstu trgovine i zamjene, dakako plaćajući uvijek uobičajena prava gospoštiji; ipak, trgovina drvetom i druga trgovina u luci ostaje pridržana isključivo za gospoštiju.

32 Tim istim podložnicima dozvoljava se prodaja vina od sv. Mihajla do sv. Jurja, ali od sv. Jurja do sv. Mihajla prodaja i krčmarenje vina na bokale pripada samo gospoštiji. Ipak, oni mogu prodavati domaće vlastito vino na veliko također i poslije sv. Jurja, ali ipak uz prethodnu ponudu gospoštiji uz istu cijenu. Ako se nađe neki podložnik ili bilo tko drugi da prodaje vino na malo nakon sv. Jurja, pada u kaznu od 25 dukata i gubitak postojećeg vina u bačvi iz koje je prodavao na malo.

33 Svećenici, odnosno hreljinski kaptol, prema starom običaju obvezani su dati hreljinskom kaštelanu baniju, tj. dio njihovih desetina vina, žita i janjaca od svakih dvadeset jedno, a za to je kaštelan obvezan pomoći u njihovim razumnim i pravednim poslovima.

34 Nijedan podložnik hreljinski ne može ostaviti zemlje, vinograde ili kuće crkvama, a ako ostavi, i rođaci i ostali podložnici mogu takve zapise otkupiti uz pravu procjenu i dati novac crkvama kao i uobičajeno podavanje gospoštiji, koje treba uvijek da ostane nedirnutu.

35 Ako bi neki svećenik imao s nekom ženom nezakonitu djecu, treba da plati gospoštiji kaznu od 50 libara za muško, a 25 libara za žensko dijete, a nakon toga ga biskup može posebno kazniti za slične prestupe. Takav svećenik ne može ostaviti svojoj nezakonitoj djeci bilo koju stvar, nego vlastitoj braći ili rođacima, ako ih ima, a ako nema braće ili ostalih rođaka, njegova dobra pripadaju gospoštiji.

36 Suci, satnik, gradšćik i ostali službenici podložnika treba da se mijenjaju svake godine u prisutnosti kaštelana, odnosno potvrđuju se oni koji zadovoljavaju. Onog pak suca što se naziva gospodskim sucem također treba da izabere kaštelan. Taj gospodski sudac, satnik i gradšćik također se oslobađaju podavanja *sulj* i *potoka*, a gospodski sudac još i od podavanja *bir* za svoje vinograde i zemlje.

37 Nijedan župnik ili drugi svećenik ne može uživati neki beneficij koji ima pravo da podjeljuje upravitelj, već oni koje upravitelj izabere i koji postignu njegovu dodjelu uživaju također i beneficij i njegove prihode.

38 Nijedan podložnik ne može prodavati nekretnine stranim osobama. Ako neki podložnik hoće stanovati drugdje izvan gospoštije da više ne služi gospodaru i vrši dužnosti kao drugi podložnici, on tada gubi svoj dio dobara koje pripadaju gospoštiji. Svaki pak podložnik koji želi uživati svoja dobra, treba da služi gospoštiji svojom obvezom kao i drugi.

39 U kaštelu treba držati zapisnik i knjigu u koju kancelar treba da upiše sve presude sudaca te da daje točan prijepis presuda strankama koje će ga tražiti pod kaznom nevjere. Brigu o toj knjizi i o njezinu čuvanju treba da vodi kaštelan gospoštije.

40 Kaštelan treba da savjesno prima optužbe podložnika i da ih upisuje, te da nakon toga održi sudovanje. Suci treba da sude pravedno po razumu i pravdi, a ne po bilo kojem interesu. Ako bi se pronašlo da je koji sudac pokvaren, mora ga se kazniti. Ako neki podložnik bude kažnjen bilo kojom novčanom kaznom, kaštelan treba da je upiše i ubere za gospoštiju, te da drži savjesno registar tih kazni i ubiranja radi davanja obračuna o njima. Nekoć se sudilo svakoga prvog ponedjeljka u mjesecu, a sada se sudi po potrebi. Kaštelan pod prijetnjom kazne ne smije radi vlastitog interesa potajno nagoditi stranke u krivičnim stvarima, već mora dati civilne predmete veće važnosti na sudsku raspravu, osobito onda kada se vidi da gospoštija ima ubrati neku presudu.

41 Sudovanje u redovnim civilnim stvarima vrši kaštelan uz sudjelovanje redovnih hreljinskih sudaca, a za svoju plaću ne smiju primiti više od libara 6 za svako suđenje, kojih libara 6 dijele među sobom. Važnije pak i kriminalne stvari treba da sudi vikar, kaštelan i ostali suci. Sva suđenja treba obaviti u kaštelu.

42 Hreljinski suci i stariji ne mogu i ne smiju podijeliti bilo kojem podložniku neobrađene ili komunalne zemlje, a ako bi neki podložnik htio takav komad zemljišta, treba to da prijavi gospoštiji pa će od službenika kojeg odredi gospoštija primiti takvo komunalno zemljište uz plaćanje gospoštiji onog podavanja ili tributa koji će se postaviti godišnje na to zemljište. To treba upisati u urbar. Osim toga, nijedan podložnik ne smije na vlastitu inicijativu zauzeti ni malo ni mnogo od komunalne zemlje bez znanja kaštelana uz kaznu gubitka tog zemljišta i kazne od dvadeset i pet lira (koja pripada) gospoštiji. U vezi s tim kaštelan mora bar jedanput godišnje savjesno obići cijelo područje i savjesno ga pregledati.

43 Hreljinski podložnici ne mogu prodavati zemlje jedan drugome ne obavijestivši prethodno kaštelana kako bi prava gospoštije ostala nepovrijeđena, ali uz takve prodaje i promjene novih imena mogu se upisivati novi posjednici u urbar radi plaćanja onog što su obvezni i to pod prijetnjom gubitka ugovorena iznosa za te zemlje.

44 U doba rata podložnici moraju biti vjerni gospoštiji, pa ako se nekog otkrije u nekoj nevjeri, tada gubi glavu i imetak, a nasljednici tih nevjernika također se kažnjavaju kaznom za nevjeru.

45 Desetine biskupske i svećenika što se odnose na vino, žito i drugo ne mogu se prodavati drugamo nego u Vinodol po starom običaju, to jest bokal vina jedan solad manje od podložničkog (vina), a tako i druge stvari.

46 Svi hreljinski podložnici dužni su nositi med u pristanište bakarsko za račun gospoštije pod kaznom od dvadeset i pet dukata, a gospoštija do današnjeg dana običava ga plaćati libru sa 5 solda u gotovu.

47 Lov divljači pripada isključivo gospoštiji; međutim, ako bi neki podložnik ubio neku divljač, dužan je donijeti je gospoštiji i gospoštija mu daje za svaku kamenjarku dvanaest solda, za jarebicu solda osam, za zeca solda dvanaest i osim toga nekoliko naboja baruta.

48 Kada ubije divlju svinju, dužan je donijeti gospoštiji glavu i komad za pečenje; od medvjeda pripada gospoštiji glava, šape i komad za pečenje te koža koja se plaća prema vrijednosti. Isto tako, ako bi podložnici ubili

lisice i kune, obvezni su donijeti kože gospoštiji pa se plaća za svaku lisičju i kuninu kožu, ako je dobra, libre tri, a za svaku vučju kožu, ako je dobra, libri 6. Sve to treba podložnici da poštuju po starom običaju pod kaznom od dvadeset i pet dukata.

49 U tom području postoji malta, za koju je na kraju zabilježena njezina tarifa za što i kako će trebati zahtijevati.

50 Rečeni podložnici dužni su u svojoj četvrtini po potrebi izrađivati i donositi drvenu građu i daske od kovačnice (fužina) kod Liča za krov u Zaroku gdje su smještene male životinje gospoštije. Gospoštija daje čavle i obrtničke radove.

51 Jezici volova ili krava koje se kolju i prodaju u mesnici ili drugdje pripadaju gospoštiji. Te jezike treba da dobije kaštelan.

52 Tarifa kaštela Hreljina kao niže Drivenika.

Sláže se sa svojim predloškom
tako posvjedočujem
Mihajlo Paravić kaštelan
Neka počiva u miru neka
živi vječno za boga svog stvoritelja

Riassunto L' URBARIO DI HRELJIN DEL 1700

L'autore pubblica un interessante documento per la storia giuridica ed economica del nostro litorale — l'urbario di Hreljin del 1700 e ne dà la traduzione in lingua croata.

L'urbario è interessante non soltanto a causa delle sue disposizioni di natura »statutaria«, ma anche perchè nella sua prima parte elenca i nomi di tutti i sudditi del castello di Hreljin ed è perciò una fonte importante per la conoscenza dei nomi del nostro litorale adriatico.

Nel saggio introduttivo l'autore analizza le singole disposizioni dell'urbario comparandole con i contratti stipulati tra Petar Zrinski e sudditi dei castelli di Grobnik e Bakar nel 1642 e con gli urbari di Grobnik scritti nella lingua croata, italiana e latina. Cerca di stabilire la cronologia della creazione delle singole disposizioni, arrivando a conclusioni molto interessanti per la nostra storica giuridica in quanto stabilisce lo sviluppo del diritto dei sudditi sui terreni da loro coltivati — sviluppo, che partendo da un semplice diritto d'affitto reale ed ereditario si trasforma attraverso i secoli e che nel secolo XVII assume la veste di un diritto di quasi-proprietà.